

Henrik Nordtorp Jørgensen

1985

For 77 år 5 måneder og 22 dage siden blev en lille dreng født på Sdr. Alle i Strib.

Det var ganske vist inden der var noget navn til vejen, og at kalde den "Alle" var noget af en parodi, der var ingen træer langs vejen, det var ikke engang en grusvej - det var en sandvej med huller i, og som var den tids sandkasse.

Ja man kan godt sige at jeg er født på sandjord; muligvis var det derfor jeg var så længe om at blive stor, og især "voksen", men det har heldigvis ikke hindret

mig i at have en herlig barndom og ungdom.

Det var - kan vi godt sige et held, at vi søskende ikke fik muligheder for at skrue vore forventninger op fra starten. Vi lærte at glæde os over de små ting, og dem er der som bekendt flest af.

Hjemmet

Maren og Frederik Jørgensen, Strib

Når man tænker tilbage på barndommen og de ting, der har indprentet sig dybest i een, så forbinder man dem med een eller flere personer

Øverst står selvfølgelig ens Far og Mor, hvad der er ret naturligt, og til disse to knytter der sig selvfølgelig resten af søskendeflokken og alle andre der kom i hjemmet, blandt andet de kvinder der havde tid til en tår formiddagskaffe, for det havde man den gang.

Næst efter Mor var der vist ingen kvinder der stod os mere nær end Marie Jespersen (Marie kirkekone)

Der skete ikke den ting hos Frederik og Maren, det være sig fødsel, bandedåb, konfirmation, fødselsdage, forårsrensning, julerensning og gæster af forskellig art uden Marie var der.

Og så havde vi børn den frihed at vi så kunne komme med Marie op i kirken og rige solen ned, en enkelt gang til gudstjeneste, hvor vi kunne trække i blæsebælgen, når lærer Therkelsen spillede på orglet.

Sdr. Alle, Strib

Da Marie fyldte 70 år lovede jeg mor at skrive en sang til Marie, og den er her.

Mel.: Spurven sidder stum bag kvist

Mor! - nu ringer solen ned
så blidt de toner klinger.
"Ja, min dreng, med kærlighed
Marie klokken svinger.
Bim - bam - i kveld og gry
i sorgen og i gammen.
I den lille kirkeby
Marie ringer sammen"

Fra den glade barnetid,
jeg husker alt der hjemme.
Du lille kvinde fast, men blid
vi kan dig aldrig glemme.
Tit så husker jeg
moder var ej hjemme
tiden gik dog som en leg,
vi lød Maries stemme.

Som en mild og varsom vind
du tårer tit bortvasked
fra den lille barnekind
og i dets øre hvisked.
Barn - barn vil du med
Marie op at ringe?
se hvor solen den går ned
og høre klokken klinge?

Tak for al din trofasthed
mod hjemmet i det lave,
og for al din kærlighed
du skænkede os som gave.
Hver gang - klokken klang
ringer for mit øre,
mindes jeg den travle gang
ved barndomshjemmets døre

Når livets sol den ringes ned,
for dig du lille kvinde.
Ja om al din trofasthed
der leve vil et minde.
Tro mod Gud som få
nu i højen alder
Tænker du med fryd derpå
når himlens klokker kalder.

Af andre kvinder der kom til mor, for at få en kop formiddagskaffe, må jeg ikke glemme filialskrædderens piger, det vil sige piger på 18 til 30 år. De havde en god appetit på livet, og de havde meget at betro mor, og mange ting at spørge om. Deres far var død og moderen der var døvstum, boede i den nordre ende af et gammelt bindingsværkshus, som far havde købt - det lå neden for enden af vor have.

Af disse samtaler hørte vi børn mange ting som ikke var beregnet for små øre; men de hører jo mange mere end de ældre regner med, selv om de leger aldrig så godt.

Mor var som sagt en hjemmets kvinde, hvad alle gifte kvinder var den gang. De levede efter Paulus ord - ikke træde frem i offentlig forsamling, men passe mand og børn - især mand.

Den rolle tror jeg, passede mor vældig godt - det var hendes natur at følge den lov, og selv om far var flink og hjælpsom, så passede det også ham godt at blive vartet op. Han skønnede godt nok på det, og samtidig satte han pris på at mor og vi børn fulgte parolen: faders ord var lov.

Men vi følte det ikke som en ordre, sådan var det og vi følte os godt tilpas ved det.

Mor var et udpræget kvindeideal i den tids mands dominerende verden, og jeg fristes til at tro at hun nød det, også for vi børn at se. Hun stod på pinde for far så snart han var hjemme. Hun barberede ham; først sæbede hun ham med en barberkost og siden ragede hun ham med en barberkniv - og jeg har aldrig set at hun nogensinde har skåret ham.

Hun passede også hans negle på tærerne. Når han havde fået fødderne vasket, satte han sig på en stol, mor satte sig lige overfor på en anden stol. Så lagde far foden op i mors skød, tog sin avis og studerede den, medens mor klippede og beskar hans negle. Far skulle jo bruge sine ben meget på stationen, så tærerne skulle være i orden.

Jeg tror ikke at jomfru Marie var mere lykkelig ved at tvætte Jesus fødder, end mor var ved at ordne fars - de nød simpelthen hinandens selskab

Jeg mindes også, hvis der var levnet lidt godt fra middagen, og at vi om aftenen skulle ned til far med hans aftensmad, blev der altid puttet lidt godt ned i madkurven.

Nu skal dertil siges, at det var ikke de store sager af godbidder der blev indkøbt, men det var helt i orden at det var far der fik det bedste - det var jo ham der skulle skaffe føden til huse, og jeg mindes heller ikke at der var nogen af vi søskende der var misundelige af den grund - vi undte ham det gerne.

Det kan godt være at mor ikke var så glad ved det over for os børn, for det blev mange gange lagt der ned, sådan lidt skjult. Mor var faktisk typen på et naturbarn, var tilfreds med tilværelsen og beklagede sig sjældent, men selvfølgelig kunne hun blive ked af det, især på vores vegne - det følte vi da.

Det ville da også være mærkeligt om der ikke var noget at være ked af, vi var jo ikke "unikummer" nogen af os, og vi var dog 12 stk. (havde været 13), så det måtte mange gange have været drøjt for mor; men hun har altid sagt at hun havde det bedst, både fysisk og psykisk når hun var gravid - ja hun var så dejlig naturlig.

Jeg husker en morgenstund en gang, jeg tror nok at jeg var 11 - 12 år. Far skulle møde på stationen kl. 6.00 og af en eller anden grund havde jeg ikke fået ordnet mine skolesager, så jeg var stået op sammen med mor og far.

Da far var gået, og mor og jeg havde fået noget at spise, siger mor til mig at nu kunne jeg sidde for bordenden med mine lektier, hun skulle nemlig vaskes, da hun skulle til doktoren den dag. Vaskningen foregik foran vasken i den anden ende af det faste køkkenbord.

Det var ganske vist "etagevask", men de forskellige tøjstykker skulle dog fjernes og dreng var jeg jo, så jeg har nok skelet lidt der hen ad.

Det havde mor nok lagt mærke til, for hun kom med den bemærkning "Pas du nu dine lektier min dreng, så skal jeg nok passe dette her"! - mine øjne var også klæbet til bogen resten af vaskningen. Men denne oplevelse gav mig et eget tilknytningsforhold til min mor, der varede livet ud.

Far var en god pædagog og vi elskede ham selvfølgelig. Vi kom tit til mor med de små ting, og til far med de store og især skolelektier, og der var far os til stor hjælp.

Han havde en tjans på stationen hver 3 uge, hvor de passede blokhuset. Det var et hus der lå midt på banelegemet, hvorfra man kunne låse samtlige spor på stationen og selvfølgelig låse dem op, hvis de skulle skiftes. Hvert spor havde sit nummer som også vi drenge kendte og når far så låste et spor op, smuttede en af vi drenge ned og skiftede sporet - det skete ved håndkraft dengang

Når der så var lidt stilstand i trafikken gik vi i gang med lektierne, det var især regning han skulle hjælpe os med og bagefter hjalp vi ham sommetider med at rense og pudse lygterne, der blev sat på sporskifterne.

Var mor indadvendt, så var far til gengæld så meget mere udadvendt, nok elskede han hjemmet, men der var en verden udenfor som tiltrak meget. Han blev talsmand for portørerne, formand for brugsen i Strib, som han var i 23 år, var med i bestræbelserne for at oprette en kirke i Strib og var med i det første menighedsråd - men da det blev for højkerkeligt trak han sig relativt hurtigt ud af rådet.

Han var en af initiativtagerne til oprettelse af Kirkeligt Samfund i Vejlbysogn. Kirkeligt Samfund var en arbejdssammenslutning i Grundtvigs retning, startet i København i 1898. Han blev formand og var det i mange år - det var en af de ting der optog ham meget. Han havde stor hjælp af Lærer Poulsen, Hans Petersen, Kristiansdal og Jens Petersen, Munkgård i Vejlbysogn.

Når de holdt gudstjeneste skulle de altid låne eller leje sig frem, og det var fremmede præster de benyttede, og da far var formand kom de hos os. Selv om jeg ikke fattede, hvad de egentlig talte om, kan jeg tydelig huske, at jeg sad og lyttede - jeg havde jo hørt far omtale dem - så der måtte da være noget ved dem.

Det var altså når de kom ned til mor og far inden de skulle i kirke eller bagefter. Nogle gange var det i Røjle Skov kirke, så kom gdr. Hans Petersen, Kristiansdal med sin charbang, en hestevogn, og kørte far og mor, et par af drengene og den fremmede præst selvfølgelig, ud til kirken. Den første gang jeg husker den tur var, da pastor Ølgård fra Asperup, den senere biskop på Fyn, var med - vel nok fordi at han sad og spurgte, jeg tror nok det var bror Jørgen og mig. Vi skulle fortælle om alt det han spurgte om, det var ikke far han henvendte sig til (det var måske aftalt)

En af de præster der kom hos, og som jeg husker bedst, var valgmenighedspræst Oscar Geismar fra Kerteminde; han skrev senere en del bøger og skrifter, mest kristelige og åndelige skrifter. Han var en herlig fortæller, og jeg husker en gang han var hjemme da han skulle sove hos om natten, så

havde vi fået lov til at være lidt længere oppe end sædvanlig, fordi Geismar havde lovet at fortælle en historie for os - jeg tror at det var en han lavede samtidig.

Han fortalte om en kok og en flok høns, der var brudt ud af en hønsegård ovre ved Halskov, og havde taget en båd for at sejle til Kerteminde, de havde hørt at de var så flinke de fynboer.

Selve historien kan jeg ikke huske, vi havde så travlt med at se hans mimik, når den høne fortalte, eller det var en anden een, han havde næsten en stemme til hver enkelt høne.

Og sådan gik det, lige til kokken oppe i mastetoppen galede sit kykkeliky: jeg kan se Kerteminde. Og der går sikkert mange efterkommere fra dem på Fyn i dag, sluttede Geismar.

En helt anden præst, der også kom til os, var præst og højskoleforstander Aage Møller, Rønshoved. Han levede i en helt anden verden end vi børn, der var ingen kontakt. Han var bror til dyrlæge Svend Møller i Middelfart; men han kommer ind i historien på et senere tidspunkt.

Far var også vurderingsmand for Købstædernes Brandforsikring sammen med Jens Petersen, Munkgård, så hans tid var godt optaget, især om sommeren når den store have skulle passes. Hvor stor den var, kan jeg ikke huske, men i dag ligger der 4 huse på den grund

Barndom. Jeg havde en dejlig barndom og skolegang. Der var tre lærer jeg husker bedst, og for at begynde ved starten, var den lærerinde vi havde i anden klasse, frøken Hansen, som jeg syntes var alle tiders, og jeg kunne da heller ikke lide når de andre drenge sang "frøken Hansen tyk og fed, ligner rø... på en ged!" det gjorde nok en forskel at hun kunne lide mig, det er noget der kan mærkes i en skoleklasse.

Så var der lærer Poulsen, som mor og far kom en del sammen med, de boede over på en ny skole der blev bygget lige før de kom, og jeg kom derop en gang imellem, når jeg skulle aflevere et tidsskrift fra Kirkeligt Samfund, "Lad budstikken gå - fra frænde til frænde" kan jeg huske det hed. Som lærer tror jeg nok at Poulsen var god, moderne; men dog lidt af den gammeldags type, "Ro i geledderne".

Vi lærte i hvert fald noget hos ham, og det var det vigtigste. Den tredje lærer var førstelærer Therkildsen, og inden jeg kom til ham, var han sikkert over tres. Jeg havde tit ondt af ham, vi børn var ikke gode ved ham. Han havde et handicap, hans ene knæ var ødelagt, så han skulle nærmest svinge det ben frem, så han gik altid med stok.

Da skolen var omgivet af granplantage, både store og små træer og vi havde frikvarter både korte og lange, samt en time om middagen var der altid nogle, der havde grankogler i lommerne, og så var det ikke altid lige godt at sidde oppe foran, når Therkildsen vendte sig om mod tavlen, så det skabte just ikke ro i timerne. Med hensyn til uro var pigerne såmænd ikke bedre end drengene.

Jeg husker engang Therkildsen havde set sig gal på en pige der hed Ragnhild, så hun skulle ind til hans kone, det var det værste vi vidste, så prækede hun for os (de var indre missionske).

Det havde Ragnhild ikke lyst til, så hun løb rundt i klassen og Therkildsen bagefter, det var pinligt at se på, han kunne slet ikke fange hende

Det var trods alt ikke negativt det hele, der var skam mange gode timer imellem, og da lærte vi noget.

Til at begynde med, da jeg gik i skole, var der skov næsten hjemme fra og op til skolen, men i de første krigsåre i 1ste verdenskrig, begyndte de at fælde en del af plantagerne, så blev stubbe at rydde for dem der havde brug for det, og det havde vi.

Jeg kan huske en gang vi var i lag med det, havde far send bud efter dr. Martin DSB's læge (DSB havde deres egen læge) det var vist til mor! Dr. Martin fulgte med tiden, han havde anskaffet sig en bil, det var en trehjulet; man styrede med det ene hjul, der gik en lang stang fra sædet hen til forhjulet og da der ikke var udveksling på, skulle der til tider tages nogle store sving. Jeg kan huske, vi drenge var mægtigt imponeret over, at han kunne manøvrere forhjulet forbi alle stubbene, det kneb mere med baghjulene; det skal lige bemærkes at der gik ikke vej ned til vores hus, hvor han kom fra, så derfor kørte han ned mellem stubbene, det blev bedre siden.

Fra den tid at jeg kan huske, kunne man gå lige fra haven ind i skoven, eller plantagen (som børn var det ind i skoven) og så kunne man gå i skoven næsten lige til Middelfart. DA vi blev lidt større, fik vi lov til at følges nogle stykker at gå på opdagelse i Staurby Skov. Jeg husker engang Folke, Kirstine og jeg var ved Rudbæks Mølle og hente fisk – det var nogle store torsk, som det kneb os at holde i kurven, det var jo friske fisk.

Vi havde set, hvordan fiskerne kunne få dem til at ligge stille, det skulle vi prøve. De gav dem bare et ordentlig en over nakken, så jeg fik fat på en ordentlig kæp, og Kik skulle holde torsken, mens jeg slog, det skal lige bemærkes at vi gik langs med stranden og det resulterede selvfølgelig i, at da jeg slog, røg den ud af fingrene på Kik. Jeg må ikke have ramt den rigtigt, for den smuttede væk, da den mærkede vandet.

Og der stod vi; hvad skulle vi sige til mor når vi kom hjem – så vidt jeg husker, blev vi enige om at sige det, som det var.

En gang vi legede over i skoven, fandt vi en halv flaske snaps, som nogle sprittere havde tabt, vi kendte ellers ikke noget til spiritus, det fandtes aldrig i vores hjem. Det eneste der fandtes af den slags var den altervin far opbevarede for kirkelig samfund.

Den snaps vi fandt, hvad skulle vi gøre med den, så var der et lyst hoved, der fandt på det kunne være, at hønsene godt kunne lide det, så vi prøvede at hælde det ind i deres drikkeskål.

Vi stod i spændt forventning udenfor og skulle se, når den første høne skulle hen og drikke. Endelig var der en der var tørstig, vi kunne se den betænkte sig; men den skulle lige prøve en gang mere, og det så ud til, at det faldt i dens smag. Den holdt ganske vist næbbet lidt længe oppe, som om den smagte på det, og det var ligesom om den sagde jo – jo, så kom der en mere, og inden længe opførte de sig helt normalt ” når de skal ha' skal jeg også ha' ” (helt menneskeligt).

Men det sjoveste kom til sidst, da de forlod truget, de slingrede ikke til siden ifølge deres natur; men på halen og fremad, hvad der så uhyre komisk ud, så vi grinede så højt til sidst, at mor kom ud og skulle se, hvad der foregik.

Vores grin forstummede straks, da vi så hendes ansigts træk, men det varede ikke længe, hun kunne ikke holde masken, så hun grinede lige så højt som vi andre. Bagefter gik vi til bekendelse, og hønsene blev efterhånden beherskede igen.

Selvfølgelig oplevede vi en del, hvor vi var så mange børn. Johannes, som var den ældste var kommet ud at tjene hos Jens Mathiasen i Vejlbj Skov og var blevet ejer af en cykel med karbidlygte, og han havde fundet ud af, at når vi hældte vand på karbid gav det lufttryk, så hvis vi kom karbid i en flaske og satte prop i, ville den ret hurtigt ryge op med et ordentligt knald, så det skulle prøves, det skulle foregå oppe i haven.

Vi stod omkring flasken og var spændt på, hvor stort knaldet blev; det blev større end vi havde regnet med, og da det var borte, var flaske og prop også borte. Proppen var sat for fast i så det var flasken der gik først.

At vi slap uden en rift var et under, det har vi også tit talt om senere, for vi stod jo ikke mere end et par meter fra flasken

De tolv søskende fra Strib.

Frede, Folke, Johannes, Jørgen, Svend, Henrik, Niels, Hanne, Martha, Kirstine, Grethe og Inger

Når jeg senere hen i livet kom godt fra ting, som ikke var helt gennemtænkt og jeg sagde til mig selv – der var du heldig Henrik! kunne jeg ikke lade være, at tænke på, at der er én der sådan set skærmer dig og styrer din fod, så længe jeg ikke ved andet takker jeg for det. Jeg slutter min barndoms tid med en sang, som jeg skrev i en vandrebog, der gik mellem vi søskende for en del år siden:

Hør kender i det lille sund, ved Fyns og Jyllands bred,
hvorover konning Kristian, en vinternat sig stred.
Som kongens sind det skifted og stredes i hans bryst,
således og med strømmen og storm ved bæltets kyst.

Og langs med sundet strakte sig, en mild og frodig kyst,
hvor børnene sig tumled og tog så mangan dyst.
I fordums tid hvor færgerne mod havn sig pløjed frem
og togene de rulled – der lå vort barndomshjem.

Ja, husker i det røde hus, der lå så lunt i læ
og skærmet blev af bakken og af så mangt et træ.
Som huset det blev skånet for naturens barske hånd
så leved der i hjemmet en mild og frodig ånd.

Ja, husker i, jeg mindes tit så mangan sommerdag
når store børn var hjemme, det var et festligt lag.
Så vandred vi i sluttet trop til strand og gammelslot
og mor og far de smiled, hvor havde vi det godt.

Og husker i den fæle gris, de fire høns den åd,
så fluks den skulle slagtes – det kan jo ikke gå,
at fodre den med slig en kost ! Jeg husker far han sa;
for hønsene skal lægge æg, de er ej grisemad.

Og geden Mette, husker i hun var en ilter en
og vendte vi så bagen til, så var hun ikke sen,
For mange børn at trækkes med, var ikke Mettes smag,
det hændte og til tider, der gik en buksebag.

Ja, sådan kan man blive ved i en uendelighed,
hvad i vort sind sig fæsted, om far og mor der stred
for dagligt brød at skænke os og mange glæder små,
blot far og mor var hjemme, var dagen aldrig grå.

Jeg skriver nok, at min barndomstid slutter her med sangen; men det er nu ikke rigtigt, jeg var barn længe endnu, både i sind og skind, det var barndomstiden i Strib der sluttede. Det var en fast regel i vort hjem, at det sidste år vi gik i skole, gik vi også til Præst, og det skulle foregå i Ryslinge, der var en af de grundtvigske højborge og der syntes Far og Mor, at vi havde godt af at komme ned og få gødet vor åndelige muldjord, det var især mor, hun havde jo sin hele slægt der nede, så vi forstod hende godt.

Hvorfor jeg blev den sidste der kom derned ved jeg ærlig talt ikke, jeg har spekuleret en del på det. Far kunne ikke fordrage folk, der mente, de var noget, eller var bedre end andre især det sidste. Jeg husker en gang da det var på tale, at vi skulle derned, hvor han kom med en bemærkning, (som jeg ikke skulle have hørt).

”Nå – skal vi nu ned til de gode mennesker igen”

Det var måske den ene grund, den anden grund var nok den, at nu var de fem børn fløjet af reden og første verdenskrig var slut, så man håbede på bedre tider, dog ikke for bønderne. Deres gullaschs tid var forbi.

Så var der også det, at der var kommen en ny præst, forholdsvis ung, til Trinitatis kirke i Fredericia, som Far og Mor godt kunne lide – måske var det grunden, jeg ved det ikke.

Efter sommerferien 1920 kom jeg ned til moster Rie på ”Nørrevang” i Brangstrup, hvor jeg skulle være indtil jeg skulle konfirmeres.

Nørrevang 2002

Det var en stor forandring fra skolen i Strib og til den stråtekte friskole i Ryslinge, både hvad elever og lærer angår. Af lærere var der kun én, en ældre sønderjyde Skourup, han havde været i friskolen i mange år.

Alt det vi skulle på fingrene i Strib, kongerækken, katekismus, historie, lille tabel, store tabel var der ikke noget af i Ryslinge, det nød jeg selvfølgelig, især i den første tid; men efterhånden blev det sådan, at jeg syntes at vi blev lidt mere sløve.

Regningstimerne kunne jeg godt lide, stykkerne vi fik, var mere taget fra dagligdagen.

Skourup var en glimrende fortæller af Danmarkshistorien, vi kunne næsten mærke på ham, at han gik nede i Sønderjylland.

Jeg var meget spændt på at se hvordan pastor Rørdam så ud, jeg havde hørt så meget om ham. Der var skam også meget at se på, en stor kraftig mand, men det der virkede størst på ham var hatten, det var én næsten magen til den, Holger Drachmann gik med, tror næsten den var større.

Jeg husker den første dag vi var til præst lige så tydeligt, for det første der skulle ske var, at et par af drengene blev sendt ud i hønsegården efter en høne og selvfølgelig var vi meget spændt på hvad der skulle ske med den. Da drengene kom ind med hønen, tog Rørdam den meget roligt og strøg den beroligende med fjerene, lagde den ned på bordet, på siden og strøg den stadigvæk, da den var helt rolig, lagde han et halmstrå hen over næbbet på den, hvorefter han gik fra den og hønen blev liggende.

”Kan i nu se,” sagde Rørdam ” hvad troen betyder, hønen tror at der ligger en ting hen over hovedet på den, og derfor tror den ikke, den kan rejse sig”. Se! det er netop troen, vi skal snakke om i denne tid, hvor i kommer op til mig. I har alle sammen fået en tro med hjemmefra, og den vil jeg ikke tage fra jer, det kan jeg simpelthen ikke, den ligger fast forankret!

Den tro jeg vil tale med jer om, er troen på Gud og Jesus Kristus, og, hvis jeg får evne til at så den tro i jeres hjerter, kan jeg ikke ønske mig noget bedre.

Se sådan en start på konfirmationsberedelse glemmer man ikke.

Han havde en dejlig evne til at flette dagligdagen, og tildragelser fra denne ind i sine taler og prædikener, og derfor lyttede vi altid efter om der kom noget mere, og det gjorde der næsten altid. Jeg kan huske en gang vi var til præst, hvor Rørdam fortalte om de åndelige store mænd og hvad de ydede, når ånden var over dem. I den forbindelse kan jeg for resten fortælle jer en hændelse om hvordan det også kan udlægges.

Den første præst her i frimenigheden Vilhelm Birkedal, hvis tanker faldt nøje sammen med Grundtvigs – han fik en huslærer, der var endog mere frisindet end de to øvrige. Han hed Kristen Kold. For resten startede han den første friskole her i Danmark. Han skrev og studerede det meste af natten, hvorfor det tit var hen på formiddagen, inden han fik begyndt på undervisningen af børnene. Til sidst blev det Birkedal for broget og han påtalte det over for Kristen Kold; men denne tog det meget roligt og sagde: Jeg følger Birkedals ord, at man ikke kan udrette noget, hvis ikke ånden er over en, så hav hjælper det, at jeg kommer her til børnene kl. 8 når ikke ånden kommer før kl. 10. Så det tog Birkedal til efterretning, selv om han måske ikke havde tænkt sig den udlægning. Når Rørdam havde fortalt sådan en hændelse, havde han os altid med sig.

Det er vanskeligt at definere, hvad der har bundfældet sig i én; men lidt efter lidt, giver det en samhørighed med de mennesker og omgivelser man befinder sig i og da man er let påvirkelig i den alder bundfælder det sig mere (det er der bare) selv om man ikke tager det frem til hver en tid. Man kan ikke undgå at blive præget af det. Jeg har tænkt en del derover siden. F.eks. os der kom til skolen og kirken i Ryslinge, det var ikke sådan at forstå at vi følte os bedre end de andre; men vi følte at det var mere rigtigt.

Jeg kan huske engang jeg talte med Erik Eriksen¹, det var efter at jeg var blevet konfirmeret, om han var konfirmeret ved pastor Knudsen eller Rørdam: Nej! sagde Erik ”det var jeg ikke god nok til”. Den tyggede jeg noget på, det var først flere år efter, at jeg fattede hvad han mente. Han var 5-6 år ældre end jeg og var konfirmeret i Ringe.

Min tid på Nørrevang og i Ryslinge gik ganske rolig. Både min kusine Esther og fætter Henrik var hjemme, da jeg kom derned, Henrik skulle på højskole i Ryslinge om vinteren, så det blev Esther og mig, der måtte sørge for køer, heste og svin. Så jeg måtte op om morgenen og rense ud i staldene, inden jeg skulle i skole kl. 8.00 – og vi havde 3 kilometer at gå, så man var frisk nok lige da man kom derned; men så! Nå – jeg har aldrig fået skyld for, at jeg sad og sov i timerne; men ellers var Skourup til at vække os, han havde en god kraftig pind, som han altid gik med, og kom han så forbi en, som ikke var alt for opmærksom, stak han vedkommende med pinden og kom altid med den samme sætning: ”Som et skjold mod østens magt, stander Svea, tro på vagt”.

Som sønderjyde var han meget nationalt præget, og alle var meget skræmt af bolsjevikkerne, der over fra Rusland, det var Skovrup også, og derfor var han nok faldet for denne sang om Sverige.

Nå – jeg gik ud af den stråttækte skole fjerde klasse (der var ikke flere) og blev konfirmeret i oktober måned 1921.

¹ Senere folketingsmand og statsminister

Det var en god konfirmationsfest, hele familien var samlet, ja så galt en fætter til moster Rie, som hun traf over ved kirken, han var ungarl, og det syntes jeg var en god ide, for han gav mig 100 kr. i gave, og så mange penge havde jeg ikke set på en gang før. Der var bare et skår i glæden og det var, at mor ikke kom, hvad jeg havde glædet mig mest til, hun ventede Grethe den gang. Det var jeg ikke engang klar over, det kunne hun godt have fortalt mig, så var skuffelsen måske ikke blevet så slem. Jeg var ude at se efter dem da de skulle komme, og jeg husker så tydeligt da de dukkede frem over bakkekammen, og der kun kom Far, og jeg tror det var Inger.

Nazarethkirken i Ryslinge 2002

Moster Rie var enke efter fhv. brugsuddeler Hans Hansen fra Frøbjerg. Jeg kunne nok skrive en del om hende; men jeg tror jeg nøjes med at afskrive en sang, jeg sendte til hende, da hun blev halvfjerds, til melodien: ”Dybt hælder året i sin gang”:

Nu sidder moster i sin stol;
Mens dagen går på hæld
og drømmer om sin lykkes sol,
som før – så mangan kvæld.

Hun sænker hånden i sit skød
og tanken går på vej
De minders røst fra sindet lød
fra alvor som fra leg.

De minder fra den unge vår
tit kalder smilet frem
og fra de glade barneår
hist i det gamle hjem.

Og videre nu tanken går
til dine bedste år
da du, som brud for alteret står
og eget hjem du får

Til børnene der voksed op
i Bavnehøjens ly
Du sang for dem om hvide flok
og ham, der bor i sky.

En lille tåre stille gled
når den du tænkte på,
der bort fra dig i stille fred
did hjem til herren går.

Jeg takker dig i stille sind,
hvad du har gjort for mig
når med så våd en barnekind
mig trykke ind til dig.

Jeg sender dig en tak så stor
for dagene der svandt
og for de glade velkomstord
og minderne jeg fandt

Ja – så til lykke Moster Ri
med dine mange år
og gid det bliver en fredfyldt tid
du nu i møde går.

Den 1. november 1921 tiltrådte jeg min første plads, som dreng på landet. Min far havde fæstet mig til Jens Holm Gultvedholm ved Kværndrup, det var moster Ninnes barndomshjem, og Jens var hendes yngste broder.

Moster Ninne var jo ikke min moster; men derimod min morbrors kone, hvorfor vi altid kaldte hende moster, kan jeg ikke give nogen forklaring på. Gården lå ca. en halv kilometer fra Odense – Svendborg landevejen; men den lå omme bag en skov, så vi så aldrig et fremmede menneske i dagligdagen.

Det kunne godt føles lidt stille, især om aftenen; men det gjorde ikke mig så meget, for Jens havde et bogskab fuld af bøger og det var Ingemanns historiske romaner, Sten Steensens Blichers fortællinger, Zacarias Topéhus – historiske fortællinger fra den Svenske kongæt fra den første Gustav Wasa til Karl den 12.

Gultvedholm avlsbygning 2002

Om vinteren fik jeg lov til at gå til en slags efterskole fra 3 til 6 i Trunderup Friskole og ellers skovlede vi sne den vinter. Fra Gultvedholm skulle der stille 2 mand, og jeg var den ene, Snefogeden kikkede også på mig et par gange; men sagde ellers ikke noget. Der var en vej fra landevejen op til Gultved og der var hegn ved begge sider, så det var lige en plads for fygesne, jeg tror vi gik og skovlede sne i tre uger, den fæg til hver nat, så vi måtte starte på en frisk hver morgen.

Til sidst måtte vi smide det op af to gange og så lille som jeg var, kunne jeg ikke følge med til sidst, så Snefogeden også og sagde til mig: ”kan du sige til Jens, at det var 2 mand han skulle stille med, ikke halvanden”. Jeg var efterhånden også blevet godt træt af alt det snekastning.

Gultvedholm hovedbygning 2002

Vi havde en forkarl, Michael Heintze, han var fra Flensborg og havde gjort hele første verdenskrig med. Det var ikke småting han havde oplevet, og jo mere han fortalte om sine oplevelser, det var mest på Balkanhalvøen – Italien og Østrig-Ungarn jo mere så jeg op til ham, jeg var glad ved Michael og jeg var ikke bange for ham, selv om han skreg ”Heinrich – Heinrich din satans knægt”.

Det skete også at han måtte kalde et par gange om morgenen og så kom disse udtryk og så rendte jeg stærkt.

Jens Holm var på højskole den vinter i Schweiz, en efterligning af de danske højskoler og i den forbindelse havde jeg en oplevelse, eller hvad jeg nu skal kalde den. Jeg tror at det var i 1979 eller 80, at jeg læste i avisen, at forstander Brandt-Pedersen på Vrå Højskole havde besøg af en kollega fra Schweiz, en dr. Wardenweller og pludselig randt mig en adresse i hu, som jeg lærte som fjortenårig på Gultvedholm, når vi skulle skrive til Jens Holm på højskolen, og adressen var: Grundtvigs Højskole – dr. Wardenweller, Traunfeldt, Kanton Thurgau, Schweiz.

Jeg tænkte ved mig selv at det kunne da ikke passe så mange år efter; men det var den samme dr. Wardenweller, som Jens havde været på skole hos, han var blevet 92 år; men trods alderen tog han alligevel rundt i Vendsyssel og holdt foredrag, man føler sig helt ung når man hører sådan noget.

Vi havde der på gården en fast daglejer der kom hver gang man havde brug for ham, han blev altid sat det strengeste arbejde, det var det man havde daglejere til. Han fik kosten der på gården, når han arbejdede der. Der spiste vi frokost kl. 9,30 og den bestod som regel af kartofler og sovs fra dagen i forvejen, et enkelt stykke kød havde sommetider forvildet sig derind, det var braset op på en pande, og så blev panden sat midt på bordet og vi langede til panden alle sammen, og den kunne spise hurtigst fik mest.

Nu skal dertil siges, at daglejeren skraaede temmelig meget, han var ikke lige appetitlig altid, så det så pudsig ud når vi var færdige, så lå der altid en krans ud for hvor han havde stukket til med gafflen, vi var ikke for at komme ind på hans domæne.

De var såmænd meget flinke der på gården, men man kunne godt føle sig lidt ensom til tider. Jens var ungarl ca. 35, Michael på samme alder, husholdersken var Jens's søster Anna og næsten 40 år og en fodermester på et par og tyve.

Hvad man mest bed mærke i var den sparsommelighed de mennesker var opdraget i, jeg husker en gang vi spiste til aften, det var mellemmadder vi smurte selv, de havde noget dejligt fedt, som jeg ikke var så forvænt med, så ville jeg gerne have et stykke rugbrød med kun fedt på, og måske smurte jeg lidt mere på end normalt og det undgik ikke Anna Holm's skarpe blik og bemærkningen udeblev heller ikke: "jeg kan ikke tænke mig, at du har lært at smøre sådan på hjemmefra"! dette måtte jeg indrømme; men da jeg ikke tog pålæg på, troede jeg at det kunne tolereres. Nå – ja, det bødede jo lidt på det.

Vi blev ellers gode venner Anna og jeg, hun kaldte mig altid "mi søide" altså "min søde". Hun fortalte om Hans Holm, at han var meget påholdende med alting. Blandt andet fortalte hun, at hun engang havde været med sin far til Sankt Knuds marked i Odense, hvor blandt andet Professor Labri havde optrådt, og så ville skæbnen at de kom i kupe sammen med Labri.

Han benyttede selvfølgelig lejligheden til at gøgle og lave kunster, og bagefter lod han sin hat gå rundt, så folk kunne smide et par mønter i, men Hans Holm ville ikke give noget, det så professoren og kom hen til ham: "Nå! gamle, vil du ikke give noget til kunsten"? hvorefter han trak en 2øre ud af næsen på ham. Det blev far alligevel fornærmet over, måske mest fordi de andre passagerer lo af det, sagde Anna. Det var nu godt at far holdt sammen på skillingerne, så blev der noget til vi andre. Anna forblev gammel jomfru, hende og Jens købte hus over i Hestehaveskoven, ved siden af valgmenighedskirken, hvor de levede så længe de levede. Gultvedholm afhændede Jens til min fætter Aksel fra Trunderup, det var jo Jens Holms søstersøn.

I den tid jeg var på Gultvedholm, tilbragte jeg meget af tiden på gården i Trunderup sammen med fætre og kusiner; jeg havde mange skønne timer derude.

Efterhånden var jeg blevet godt 15 år og vejede 45 kg, det var ikke det store sus, men det gik da fremad.

Min søster Kik spurgte mig om ikke jeg kunne tænke mig at tjene på samme gård som hende, det var nede i Sandager ved Gislev, og det tiltalte mig faktisk.

Så blev jeg fæstet for et år hos Niels Hansen i Sandager, hvad der var mest almindeligt den gang med et år af gangen, og det var for mig et begivenhedsrigt år; for det første var min søster der og sønnen på gården, der var en 4 – 5 år ældre end jeg, en datter på 14 og en på 10, og gården lå nabo til en kommuneskole, så liv var der altid. Skolelærerens søn Hans var 14 år, da jeg kom derned og den fritid han havde til overs tilbragte han på gården, sammen med mig.

Det år begyndte jeg på gymnastikken med sønnen Johannes. Det foregik i Gislev forsamlingshus, og gymnastikken holdt jeg fast ved til 1948, der sluttede jeg med det i Vestre Skoles gymnastiksal (Middelfart).

Niels Hansens kone Anna var en flink madmor, men ret meget opfindsomhed havde hun ikke på det kulinariske område – i hvert fald.

Grød, vælling, sødsuppe og stegt flæsk, en enkelt gang frikadeller. Jeg vil nok sige, at det var det mest almindelige mad på den tid på landet, så det affandt man sig med.

Jeg oplevede meget i den tid jeg var hos Niels Hansen. Den vinter gik jeg også på efterskole en eftermiddag om ugen, så det var jeg glad for, også at det ikke var på naboskolen jeg gik. Det var Gislev Friskole. Det var mest sønner og døtre fra gårdene og enkelte husmandssteder, der gik på efterskole, og en af dem, holdt jeg kontakt med til jeg rejste der fra egnen og kom også i deres hjem, og på den måde lærte egnen bedre at kende.

Min gamle skolelærer Therkildsen fra Strib, sagde en gang til mig da jeg hjalp ham med at plukke æbler i hans have: Henrik, du skal ikke være ydmyg, men høflig, ej heller se ned på nogen, men vær overbærende, og så må du gerne snobbe lidt; men opad. Det er ingen skade til man stræber opad, når det er til alles bedste. Det var engang, han snakkede for, at jeg skulle læse til lærer.

Det er jeg kommet til at tænke på en gang imellem, at der sad en lille snob i mig når jeg til tider blandede mig for meget med de store eller større. Når man kom til et vist punkt, mærkede man ”at du er tjenestekarlen” og så trak man sig tilbage, fordi man var høflig.

Jeg oplevede meget hos Niels Hansen, vi havde så meget der skulle køres og det vil sige med hestevogn. Niels Hansen havde den fornuftige indstilling, at direkte arbejde kunne de store bedst klare; medens derimod at køre et par heste kunne jeg bedre gøre fyldest.

Jeg kom tit med mine bekymringer om, at jeg var nervøs for ikke at kunne standse dem, når jeg ikke skulle længere. Det var engang jeg skulle til orne med fire søer hos en bonde i Trunderup; den eneste trøst jeg fik, var, at jeg skulle bare holde dem på landevejen, (det er den der i dag hedder hovedvej 8) så skulle de nok stoppe når de nåede Bøjden eller Nyborg.

Det lød såre betryggende, men det var det ikke.

Kan i forestille jer en gammeldags kassevogn, et bundbræt ca. 3 m lang og 60 cm bred, to vognfjælde ca. samme størrelse stillet på skrå ca. 40 grader holdt sammen med 4 såkaldte vognkæppe og smæk i begge ender. Der ovenpå en 4 kantet tremmekasse ca. 80 cm høj; så fra bunden af vognen til kassens overkant var der ca. 130 cm, og oppe i den skulle de fire grisesøer, på en ca. 150 kg. stk. og så lille mig forliges om pladsen, samtidig med, at jeg også skulle køre hestene, og det var et par der ville fremad.

Jeg havde før været på den tur; men det var kun med en so eller et par gylte; men denne gang med fire store.

Da jeg var kommet et stykke ud af landevejen, kom Gislev-Svendborg rutebilen, og den kørte kun 30 – 40 km i timen, så det ville tage nogen tid, at overhale mig, for hver gang chaufføren gassede det gule gespenst op, jo mere fart satte de brune på, jeg kunne ikke holde dem tilbage, for jeg havde kun den ene hånd fri, den anden havde jeg i øret på den ene so, den ville springe over kassen, den kunne ikke forliges med de andre tre.

Chaufføren og passagererne i rutebilen var lige så nervøse som jeg; men til sidst kunne jeg slippe soen og få fat med begge hænder i tømmerne så jeg fik beroliget hestene lidt, så bilen kunne passere, det var lange ti minutter.

Vi havde mange slagtesvin hos Niels Hansens og når de var store nok til at slagtes, blev de sendt til slagteriet, og dengang foregik det med hestevogn til stationen og med toget til Odense. Det som regel hver tirsdag vi måtte af sted med nogle og det var næsten altid mig der skulle af sted med dem.

Jeg var ikke glad for det om vinteren, for da var hestene så kåde, så jeg havde mit besvær med at styre dem. Det var et par halvlette heste, og især den ene kunne ikke tåle at der var et køretøj foran, så den helmede ikke førend den kom foran. Det var et fast slogan, de andre kuske imellem: ”Nå! nu kommer Niels Hansens, så kan vi godt køre ind til siden”.

Der var en ting til jeg ikke var helt dristigt ved, og det var en stor foreningstyr, vi havde opstaldet der på gården. En efterårsaften, hvor jeg var alene hjemme med Niels Hansens døtre og skolelærerens Hans hører vi pludselig et ordentligt brøl nede fra porten (det var en firlænget gård) så røg jeg derud og så var det bare en af landsbyens karle, der havde tudet i et drænrør; men et stykke tid efter hørte jeg et brøl nede fra kostalden, og da jeg kom derned var det tyren der var blevet bange for det brøl tjenestekarlen havde lavet, og havde revet sin ring ud så den lå nede i krybben, og tyren var løs og den turde jeg ikke gå i lag med alene, det gjorde ondt i dens næse, hvad der var såre naturligt.

Jeg måtte skaffe nogle hjælpere, og da der ikke var noget der hed telefon der på gården, måtte jeg ud på cyklen; men inden jeg kørte efter hjælp, fik jeg pigerne og Hans til at hjælpe mig med at skubbe en kassevogn hen foran døren, så tyren ikke kunne komme ud.

Formanden for kvægavlsforeningen Alfred Jeppesen, kendte jeg godt, det var vor delingsfører, og en stor og stærk kleppert. Ham kørte jeg ud til, en to-tre kilometer og han var heldigvis hjemme, så han tog med mig med det samme, efter at have samlet godt med tovværk sammen. DA vi kom tilbage til gården, var tyren kommet ud af døren, og var ved at splitte den kassevogn ad, som vi havde trukket hen foran døren.

”Man kan ikke sige at den er i velkomsthumør” kom det tørt fra Alfred, ”men vi må se at få tyren ind i stalden, og det får vi nok bedst ved at trække en ko ud og lokke den ind med den”

Vi fik en grime lagt på en ko og fik den trukket udenfor og fik godt nok tyren lokket ind i stalden; men så var det med at få tyren bunden; det gik lettere end vi havde regnet med, den løb efter Alfred op i den tomme bås, hvor vi havde taget koen fra; men Alfred fik desværre ikke begge ben over bræddeskillevæggen, så det ene lår kom i klemme mellem tyrens pande og bræddevæggen; Men i mellemtiden havde jeg fået den ene ende af tovet op over bjælken i loftet, og en lykkelig havde vi lavet i den anden ende, som jeg så smak ned over tyrens horn og pande, hvorefter jeg trak til og surrede rebet fast i spiltovet og vi var så heldige, at tyren var kommet til at stå med begge forben på kanten af krybben, så den kom til at stå og strække hals – den kunne ikke nå at stå på gulvet.

Da Niels Hansen og sønnen kom hjem 3 timer senere, var det en meget stiltfærdig tyr, der blev løsnet så meget, så den kunne stå på gulvet. Næste dag kom en dyrlæge og satte en ny ring i tyrens næse, det vil sige i den lap der hang tilbage. Det skal lige bemærkes, at Alfred Jeppesen måtte holde sengen et stykke tid efter, hans lårmuskel var blevet trykket temmelig meget.

Dette var blot for at fortælle, hvad man sommetider blev udsat for på landet i gamle dage – jeg var på det tidspunkt lige fyldt 16.

Der nede prøvede jeg i et halvt år at ligge i det vi kaldte en tokarleseng, det kunne have sine fordele om vinteren, når dynerne frøs fast til væggen; men det værste var, at som regel var det mig der gik først i seng, det var det værste chok, og når karlen kom, det var Niels Hansens søn Johannes, kunne jeg blive skubbet lidt til side, ud hvor det var koldt, - det var ikke lige behageligt altid.

Når jeg her skriver om to-karle seng, kommer jeg tit til at tænke på en historie, som Erik Eriksen (Venstrevikingernes høvding) fortalte mig engang vi var til Venstre ungdomsmøde i Ringe, han havde historien fra landsretssagfører Elmkvist i Svendborg.

Det var på det tidspunkt hvor Poul Sabroe, socialdemokrat, en af de største forkæmpere for de små i samfundet og især børnehjemsbørn, der tit førte en elendig tilværelse.

Det var under et politisk møde i Odense at Peter Sabroe talte for tyendet på landet og dvælede en del ved, at mange af karlene lå to og to i sengene. Elmkvist, der var lige kommet i folketinget, fader

til Bjørn Elmkvist, også folketinget, sad på en af de første bænke og rystede på hovedet; det lagde Sabroe mærke til.

”Ja! de ryster på hovedet Elmkvist, men hvad vil de sige til at ligge i en to-karle seng”?

Elmkvist var ikke klar over hvad han skulle svare på det, men det slap han for. Der var nemlig en kvik fyr nede i salen der rejste sig op og sagde: ”det ve han skunte sie noget te Sabroe, bare han må ligge der alene”.

Man kunne godt forstå at en sagfører fra byen ikke havde ret meget føling med de forhold på landet og hus så, at han var lige blevet indvalgt i folketinget, så der var større perspektiver at tage fat på, end at diskutere to-karlesenge. Blot var det en skam at Sabroe ikke fik længere tid til at kæmpe for de små i samfundet. Han blev dræbt ved den store togulykke i Bramminge 1911.

Jeg vil lige her fortælle, hvordan det gik mange steder på landet, dengang med hensyn til spisning. Det var før bønderne vidste noget om bakterier vi spiste til tider af samme fad også hos Niels Hansens og jeg mindes en gang, vi fik kogt mælk i et stort rødt lerfad med melboller i, tænk jer – kogt mælk med melboller. Nå det gik såmænd meget godt, der blev spist godt, vi var jo sultne, så det var svundet godt ind i bollerne. Jens Hansen havde jagtet nogle af de sidste boller, de smuttede fra ham et par gange, det havde vores dreng lagt mærke til, så han udbryder ganske upåvirket: ” du må ette jave såen etter dem husbond, de bliver vild så ditte er te å fang”

Jens Hansen holdt op, og det gjorde vi andre også.

Jeg tjente også et år i den anden ende af Sandager by, men det var nu ikke så meget vi fik lært der , det der fristede mig der var, at de var lidt mere end andre, eller hvordan jeg skal betegne det. De deltog lidt mere i forenings- og selskabsliv, og det var jeg snobbet nok til at rende efter, nå – jeg havde det godt og de var meget søde, der var tre børn, alle ældre end jeg .

Kaj og Dagmar var et par adoptivbørn, de var de ældste, så fik de en datter selv seks år efter de havde adopteret de to andre og sådan en pige skal jo blive forkælet. De gjorde skam også deres umage, med der var ligegodt så meget sund fornuft i den lille Esther, at hun tog sin hammel såvel som hendes storesøster, og det var både rengøring, malkning hjælp i roerne og i høsten, hun var ca. 3 år ældre end jeg.

Som alle landsbyer på denne tid, havde Sandager også sin original, han levede næsten udelukkende af det hjemmebryggede øl de havde på gårdene, og Rasmus Madsens øl havde en særlig tiltrækningskraft på originalen Thorvald – Rasmus Madsen var den bonde jeg tjente hos.

Jeg husker tydeligt, det var en lørdag middag vi skulle lige ind og spise og menuen bestod, som de fleste steder, på den tid, af øllebrød og pandekager. I det samme kommer Thorvald slingrende på sin cykel ind gennem porten, det var en firlænget gård, så det var begrænset hvor meget plads der var i porten, der stod som regel altid en kassevogn der.

”Hør Rasmus gir du ikke en kasse øl i denne varme”! Rasmus var nærmest til sinds at smide Thorvald ud; men det gemytlige i ham – og det havde han en del af, sejrede i ham så han siger til Thorvald ” Du skal få en kande øl, hvis du kan sætte dig op cyklen og køre ned igennem porten og ud på gaden og vende og køre herind igen uden at stå af”. Thorvald klarede det med bravour, selv om han slog nogle store slag. Han kom så ind og skulle have sit øl, hvad Maren, Rasmus’s kone var godt gal over, men Rasmus havde jo lovet det, så Thorvald fik sit krus øl, men det var galt med balancen før, så blev det ikke bedre efter at have fået det. Resultatet blev da også, at Thorvald satte sig ned i Marens pandekagedej, som hun havde stående på en taburet ved enden af komfuret, hun var jo ved at bage pandekager. Det var alle pengene være at se Marens ansigt, hun ligefrem eksploderede, og så kom der slag i Marens grydeske; og det var i hovedet på Thorvald, og hun forfulgte ham helt ud i gården, så han nåede ikke at få sin cykel med, men det havde nok heller ikke været særligt behageligt at sætte sig op på sadlen med al den dej på bukserne.

Det varede længe inden vi så Thorvald på gården igen. På den gård var jeg med til i dagevis at tærskede med plejl, det var en stråtækt gård, så vi tærskede al rugen med plejl, for at have noget at

tække med, det var et træls stykke arbejde. Kaj var også lumsk ked af det, og det var også ham der foreslog en dag vi var ene hjemme, at når de andre skulle ud og have det godt, hvorfor skulle vi stå og tærskes, så vi hang plejlen på væggen og smed et par travere² ned, af det vi havde tærsket, tillige med en del løs halm. Rasmus Madsen kom aldrig op på loftet, det vidste vi. Han var så tyk at han var bange for at gå op af stigen og da Rasmus Madsen kom hjem og så hvor meget vi havde tærsket udbrød han: ”I har sørme været flittige i dag, det skal i ha’ en skilling for”! så fik vi hver en daler, men det var med en flov fornemmelse vi stak dem i lommen.

Det var medens jeg var der, at jeg lærte Peter Lavvangs at kende, de var lidt i familie med Rasmus Madsen, og det var let for Peter, at overtale mig til at komme ned at tjene hos dem, når jeg rejste fra Sandager.

Det blev en dejlig tid de 18 måneder jeg var dernede, jeg kunne ikke have det bedre hos min far og mor.

Peter var den faderlige type der skulle passe på resten af familien, dog især Helga, hans kone, som gik rundt med en kronisk dårlig ryg, og hans hjælpsomhed smittede også af på vi andre, så vi gik såmænd og pylrede om hende alle sammen.

Så var der ”bedste”, altså mormor, som var alle steder, lavede mad (dog ikke altid) passede en dejlig have, vaskede spande, hjalp med til at malke, hun var den lille seje type, der blev med fra morgen til aften. Så var der datteren Marie, det vil sige, det var Helgas søsters pige, som de havde taget som deres egen, og selv jeg blev også behandlet, som hørende til familien.

Der var et herligt sammenhold, damerne vaskede og ordnede mit tøj, og skulle jeg have noget nyt tøj, tog Peter med mig til Ringe og sørgede for, at jeg fik noget godt, jo omsorg var der skam. Jeg kan huske en gang, jeg skulle til Venstrebal i Ringe, og jeg havde købt et sæt blå tøj af en mejerist som jeg skulle have på. ”Sidder det nu ordentligt på dig”? spørger bedste, det mente jeg da det gjorde. ”Lad os se” sagde bedste, og så måtte jeg ud i kammeret og trække i tøjet, og det var ikke helt til bedstes tilfredshed. ”Lad du nu mig pudse lidt på det til i morgen aften, når du skal have det på”! Jeg kunne nok se dagen efter jeg fik det på, at det var godt bedste havde haft det under behandling.

Nu kan jeg ikke huske, om det var efter dette bal, eller det var et andet, at jeg dagen efter skulle ud og jævne noget jord efter en roekule, men der stod en halmstak ved siden af, og solen varmede så dejligt, at jeg kunne ikke nære mig, jeg måtte lige prøve hvordan det føltes, at ligge der i læ og solskin, det prøvede jeg også, og selvfølgelig faldt jeg i søvn og vågnede ved, at nogen kaldte, så da jeg slog øjnene op, stod hele familien og grinte af mig. Da Peter fandt mig sovende i halmen, hentede han resten af familien så de kunne få det syn med. Jeg blev mere flov af det, end hvis Peter havde skældt ud.

Peter var også lidt af en snob, han havde det nærmest lige som jeg, men vi prøvede på så godt vi kunne, at skjule det.

Peter elskede de ”to brune” det var hestene, de var også dejlige, det var et par Frederiksborgere, og så havde han anskaffet sig et sæt seletøj (sølvpletteret) som de kaldte det, og dertil en nylakeret Charabanc, så i kan tro det var et flot syn når hestene var spændt for. Peter var også lige så stolt af det, som en mand i dag er af sin nye Mercedes.

Der var meget jeg kunne skrive om min tid på Lavvang, men jeg nøjes med at skrive en lille epistel, som jeg skrev til Helga og Peter, efter at Frida og jeg var flyttet ned på Rolighedsvej nr. 13.. Det var en aften hvor vi sad og hyggede os, det skulle vi gøre noget mere ved, det indrømmer jeg, det er en af de ting, som i det lange liv giver indhold i tilværelsen.

I dag har vi ganske vist fjernsynet, men det det giver ikke sammenhold i den forstand.

² 1 travere = 20 knippe langhalm

Epistel til Helga og Peter på Lavvang

I aften jeg sad i stuen fin
nød æterens stemme og konen min
min lille Frida fra ungdommens dage.
Nej! jeg har skam ikke grund til klage
hun skænket mig har de sønner to
og en dejlig pige, så glad og fro.
Men bedst som jeg sidder og mindes den tid,
vi husker nu bedst den tid der er blid.
Da lyder fra kassen på væggen der,
en sang og en stemme, der er ikke fler,
der lyder som denne.
Det sønderjyske, som blandet med fynsk
man behøver just ikke at være synsk,
for at høre hvem stemmen tilhører.
Det vækker minder og sindet rører
Hvor var det herligt, at høre den stemme
jeg følte, jeg atter på Lavvang var hjemme
og gik bag de brune i furen den grå
og sang om den lærke og himlen den blå.
Hvor kunne jeg andet end glædes ved sligt
når Helga laver mad som et digt
om de dejlige, der sender os tanken om paradiset
og Peter der aldrig tænkte på riset,
men gav os lysten til at virke for sagen
enten det var morgen eller midt på dagen.
Når solen gik ned bag Højvangs banker
ved kvæld, der tit kommer andre tanker.
Når nadveren var spist, vi os hyggede i stuen
bag Helgas ryg, der planted´ vi puden
for ryggen var ej ret, som den burde være;
men det hjalp jo meget at Peter den kære
han hjalp hvor han kunne, ja så var der Bedste
hun brugte som motto, vær glad ved din næste.
Jo det var skam tider, man mindes med glæde
så derfor disse linier jeg for jer vil kvæde
og takke jer begge for tiden så blid
dernede på Lavvang i ungdommens tid

Det var jo romantikkens tidsalder den gang og det har jeg ikke rigtigt kunne slippe. For at give et billede af tiden dengang og i dag, kan jeg lige fortælle at Peter Lavvang havde givet tilbud på kørsel af smør på banegården fra Ryslinge mejeri og ligeledes kul til mejeriet fra banegården. Peter kørte gerne smørdritlerne op, de var for tunge for mig sagde han, de vejede 53 kg. Derimod kunne jeg godt køre kullene, jeg kunne jo tage lidt mindre på skovlen. Jeg troede nu ikke rigtigt på den fremstilling. (Peter kunne ikke rigtig lide at blive svinet til).

Den gang var der ikke noget der hed pakkesmør, det var i dritler det hele, der blev produceret 20 dritler om ugen, og en jernbanevogn fuld ca. hver 14 dag, og når vi så ser, hvad der produceret på et moderne mejeri i dag! Det var for resten i den tid jeg var på Lavvang, der blev afsagt dom i striden om retten til Nazaretkirken i Ryslinge. Sindene var i stærkt oprør, hvad der var såre naturligt efter de fejder der var gået forud mellem naboer og familier.

Nå! jeg må nok hellere starte med begyndelsen til kirkestriden. (Det bliver i store træk). Det startede med at Vilhelm Birkedal, en af Grundtvigs varmeste fortalere og en betydelig prædikant, blev sognepræst i Ryslinge, vist nok i 1849. Hans oratoriske evner bragte ham ind i folketingets rigsråd, hvor han sad i 2 år; men kunne ikke rigtig indordne sig i forsamlingen og talte dem imod, og ved fredsslutningen i 1864 stemte han imod, og det blev slutningen på hans embede i den danske folkekirke, regeringen smed ham ud.

Menigheden i Ryslinge ville derimod ikke af med deres afholdte præst, og da de ikke måtte bruge sognekirken, var der ikke anden udvej end at bygge en selv og det blev frimenighedskirken i Ryslinge, også kaldet Nazaretkirken.

Det blev begyndelsen til den danske valgmenighedslov og der oprettedes mange af disse kirker i de følgende år. Birkedal rejste fra Ryslinge i 1868, og jeg tør ikke sige, om der var en anden præst imellem Birkedal og Karl Povlsen; men jeg kan huske at mor har fortalt hun gik til præst hos Karl Povlsen i 1890, han var broder til Alfred Povlsen, der var forstander på Ryslinge Højskole i mange år. Hvorfor jeg skriver dette, er at give et lille begreb om, hvad børn blev budt dengang.

Mor gik til præst en gang om ugen, og det var ca. 12 – 14 km hver vej, ”det kunne sagtens gå når vejret var godt” sagde mor ”men når det var snestorm, var vi temmelig forkomne, når vi nåede derover.

Hendes far, Henrik Nordtorp var meget øm over for sine dyr, især hestene. Men Karl Povlsen kunne ligegodt ikke fatte hans tankegang, da han spurgte min mor, om hendes far ikke kunne have kørt hende derover. ”Nej! sagde mor, han sagde at det ikke var et vejr at tage en hest ud i, da jeg spurgte ham om det”.

Nazaret Kirken i Ryslinge virkede som valgmenighedskirke indtil 1921, da daværende præst Thorkild Skat Rørdam fik åndelige skrumpel, han kunne ikke gå ind for den treenige gud.

Faderen og sønnen var alt for ham.

Da han havde den indstilling, kunne han ikke virke som valgmenighedspræst, så dem der havde samme tro, fulgte ham ud i frimenigheden. Det gik også godt indtil der var nogle, der kom i tanke om, at hvem ejer nu kirken? Da de ikke kunne blive enige om det, måtte der en retssag til som jeg skrev i begyndelsen. Retten kom til den konklusion, at det var en frimenighed der byggede kirken, måtte det også være frimenigheden der ejede den. Og at det gav nogle dønninger dernede omkring, viser et lille eksempel.

Jeg var ovre at køre smør til stationen fra mejeriet dagen efter at dommen var faldet, og da mælkekuskene var fra begge lejre, var der ordentlig diskussion, dem imellem. Dem fra frimenighedskirken som vandt sagen havde alle sammen små flag på deres mælkevogne, så det var skam festligt.

Men sjovere tildragelser var der heldigvis flere af. Der var en sommerdag jeg var ovre at malke, jeg skriver ovre, fordi jernbanen fra Nyborg til Fåborg gik lige forbi gården, og vi havde ca. halvdelen af jorden på hver side af banen.

Medens jeg sidder og malker kommer toget, og det bremser temmelig kraftigt, hvad jeg ikke kan forstå, så jeg prøver at se hvad det er, noget må der være i vejen, og der ser jeg, at vores gåseflok en 15 – 20 stykker er på vej over banen, og toget når at stoppe helt og venter til de sidste er kommet over, hvorefter det fortsætter til Nyborg. Da jeg fortalte det til Johanne, ringede hun til Nyborg og fik at vide hvem der havde kørt toget, og til mortensaften sendte hun en gås til vedkommende lokomotivfører, hvorefter han skrev tilbage, at hvis hun havde en lignende flok til næste år, skulle hun bare lade dem gå hvor de

ville, han skulle nok jage dem væk, hvis de kom på linien. Selvfølgelig takkede han for gåsen, og siden den gang kom der altid et lille pift fra lokomotivet, når vedkommende kom forbi.

Se det var noget af det, at komme hinanden ved, som man ikke kan opleve i vores forjagede tid. Menneskeligt en skønnere tid. Der er det her, at komme hinanden ved, det mærkede jeg meget dernede og når jeg senere hen går og tænker tilbage på min ungdomstid, får jeg sommetider en flov smag i munden; har du nu gjort gengæld? men det er vel noget de fleste mennesker vil sige til sig selv .

Jeg havde en tur med mundbetændelse og feber, jeg fik kun søbemad, og det kom pigerne og Johanne på skift og fyldte i mig, og de var såmænd lige så bekymret for mig, som havde det været min egen mor. (Det varmer godt)

I 1928 var der et stort nordisk gymnastikstævne på Dybbøl, hvor de talte for at jeg skulle tage med. på det tidspunkt gik jeg til gymnastik i Ørbæk en by nærmere Gislev. Selvfølgelig ville jeg gerne med, men det syntes jeg ikke jeg kunne tillade mig, der var jo noget der hed træning, hvad der krævede nogen tid , til sammentræning når ca. 300 gymnaster fra hele Svendborg Amt skulle øve sammen.

Det skulle jeg ikke bryde mig om, de skulle nok passe køerne, mens jeg var borte, så resultatet blev at jeg tog af med. Den anerkendelse skal de nu ha´ de valgmenighedsfolk og friskolefolk der nede omkring, at til sådanne aktiviteter skulle vi gerne med, såfremt det var muligt, det var jo vi unge, der skulle fortsætte når de gamle slap, den gang tænkte de skam også fremad.

Efterhånden var jeg blevet så stor og stærk, at jeg kunne godt tage mig en fodermesterplads, for det gav jo lidt mere i løn, og det kunne jeg godt bruge.

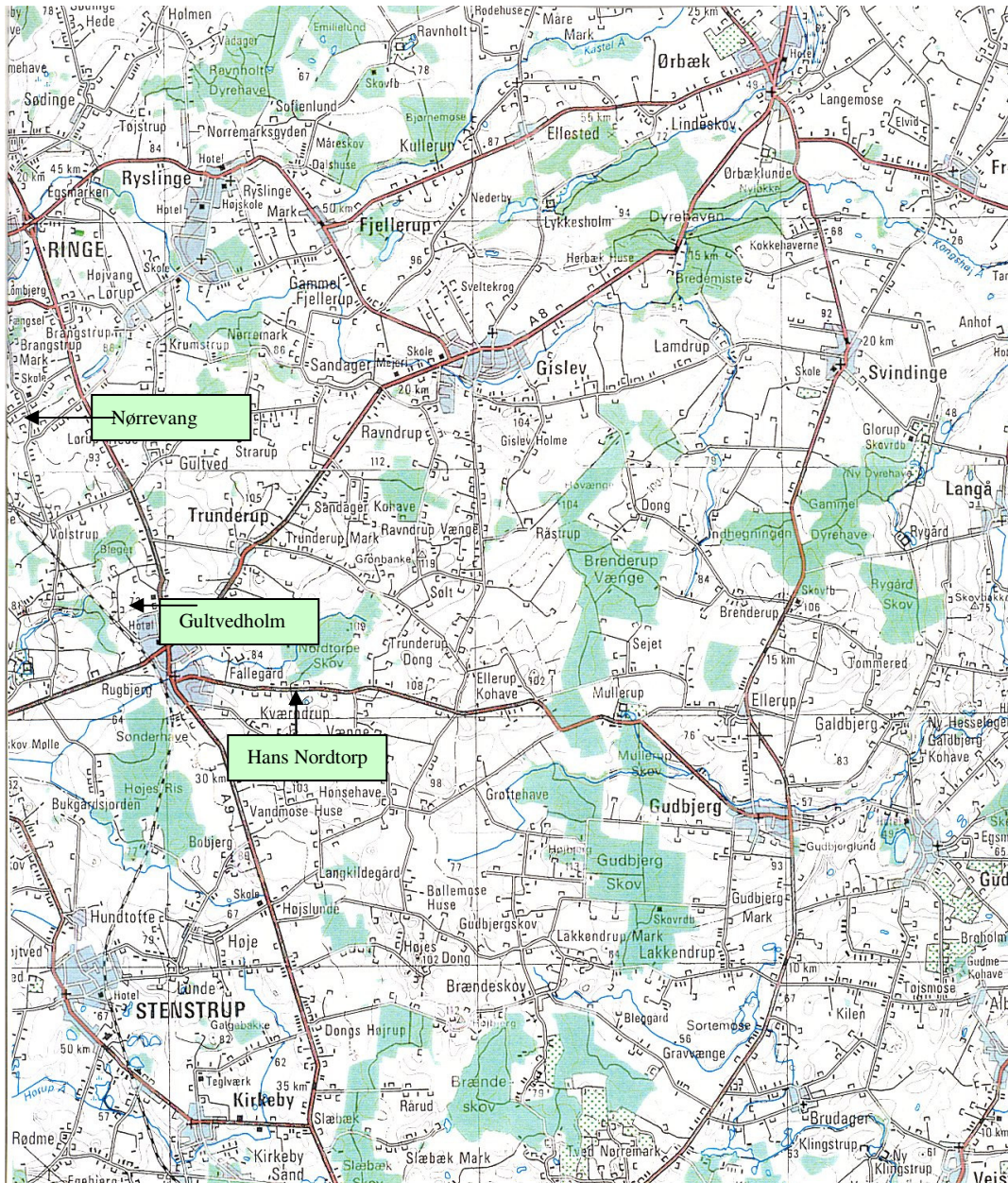
Det var min fætter Hans fra Trunderup, der skaffede mig den plads på Rosilde Højgård, ikke så langt fra Nyborg. Og at det var en god plads kunne man se på det følgende.

Fætter Hanses gård i Trunderup

Hans tjente derhenne og han skaffede mig den plads som fodermester, og jeg fik min broder Folke derhen, og efter ham kom Frede, som siden blev der henne på en nabogård og giftede sig med datteren. Min søster Martha var også derhenne, så det var næsten et helt familieforetagende, vi gik skam også som om vi hørte til familien.

Johanne, husmoderen var en flink, men myndig dame, hun var enke med 3 børn, fra 4 – 11 da jeg var der. Hendes mand var enkemand, da hun giftede sig med ham, og gik ind som moder til 6 børn, hvoraf de ældste var næsten lige så gammel som hende, så det var næsten et helt kollektiv; men der var et eksemplarisk forhold dem alle imellem, og vi faldt helt naturligt ind i mønstret.

Når vi ser på landbruget i dag, hvor manden og konen skal passe en sådan bedrift alene to for at få det til at gå rundt, var det betydelig anderledes dengang. Foruden Johanne og hendes 3 børn, Asta, Dagmar og Niels var der den ældste søn der hed Jens, som bestyrer – to af hans søstre Karoline og Signe, min brøder Folke, bagerens søn fra Rudme, der skulle prøve landbruget, hvad der ikke faldt så heldigt ud, og så mig der skulle passe køerne, så bortset fra de 3 små, var vi 7 daglige mennesker, og vi levede skam godt, og familien sidder på gården endnu, så man kan godt forstå, at der er mange arbejdsløse i dag.

Signe, min broder Folke, bagerens søn fra Rudme, der skulle prøve landbruget, hvad der ikke faldt så heldigt ud, og så mig der skulle passe køerne, så bortset fra de 3 små, var vi 7 daglige mennesker, og vi levede skam godt, og familien sidder på gården endnu, så man kan godt forstå, at der er mange arbejdsløse i dag.

Jeg har nu været svineheldig med de pladser jeg har haft, jeg kan næsten sige at jeg har ikke været ude at tjene, jeg har bare gået som medhjælper; men det er jo også på den måde at man lærer mest. De var også meget interesseret i, at vi deltog i ungdomsaktiviteter, der fandtes der, bl.a. aftenskole i Refsvindinge Friskole hos lærer Tjørnes Petersen (det var for resten ham der fik mig til at tage på Rødding højskole) hvad jeg er ham meget taknemmelig for. Ligeledes var der gymnastikken og folkedans, der blev ledet af Karoline. Foredragsforening og dellitaniet, jo der var nok at fylde sin fritid ud med, og om sommeren cyklede vi ud til Knudshoved for at bade, der var ca. 10 km, så vi trængte såmænd mere til at bade når vi kom hjem, end da vi tog derud. Sikken energi, når vi tænker på i dag; man bliver bare træt ved tanken.

Jeg havde sådan en kedelig tildragelse, der på gården. Jeg var ovre i marken og skulle flytte 4 kalve fra den ene ende af marken til den anden, for at de kunne få noget mere græs. De var bundet hver for sig til en tøjrepæl (nærmest et stort jernspiger). Selvfølgelig skulle jeg have det hele med på en gang, både kalvene, tøjlerne og tøjrekøllen til at slå pælene i med. Jeg havde kalvenes tøjler i den venstre hånd og tøjrekøllen i den højre, og det gik også meget godt det første stykke; men så var der en af kalvene, der absolut skulle fremad, og da jeg har alle tøjlerne i den ene hånd, bliver der uorden i det, så jeg skulle have kalvene tilbage igen om bag ved. Det var nu ikke noget der passede til dens temperament, så den prøvede et par gange til mere; men så blev jeg selvfølgelig irriteret, da den kom igen, og svingede køllen over mod den og er så uheldig, at ramme den lige på det bløde sted i panden, så den skvattede lige over på siden og blev liggende.

Hvad gør man så? Jeg skyndte mig så hjem efter en brødkniv, så vi kunne slagte den, så vi kunne anvende kødet, det var første gang jeg måtte skærer halsen over på en kalv.

Det er ikke sjovt at komme hjem til en husmoder, som man holder meget af, og skal fortælle om sådan noget, selv om det var et uheld.

Jeg havde en aldeles pragtfuld tid med sommertræning forskellige steder, og den sidste foregik på stadion i Ollerup, det var en Rasmus Ditlev fra Ollerup, der skulle lede os; men det startede ikke for godt, der var for mange af gymnasterne, der kendte Rasmus for godt, hvad der ikke er en af det bedste. Jeg huskede Niels Bukh stod og så på det et stykke tid, så kunne han ikke nære sig længere: ”Kom her ned Rasmus” sagde han og så hoppede han op på plinten og så skal jeg love for, at vi fik at vide hvad det vil sige at stå under Bukhs ledelse, han kørte på i en halv time, så stoppede han og sagde: ”bortset fra nogle skønhedsfejl, så kan i jo godt og så håber jeg, at i fortsætter sådan under Rasmuses ledelse og husk så, at det er hele Svendborg amt og en stor del af skolen her i skal repræsenterer på Dybbøl.

Det var en god opstrammer og det gav et resultat vi kunne være bekendt.

Svendborg Amts Gymnastikforening, hvis kasserer var min onkel Rasmus Rasmussen fra Ollerup Brugsforening, havde lejet en damper, det var ingen luksusliner, til at sejle os alle sammen til Sønderborg, der var 250 piger og 300 karle, det hed det dengang .

Vi startede fredag morgen og var i Sønderborg om eftermiddagen. Fredag nat og lørdag nat sov vi ombord på skibet, sikken et cirkus, nede i skibet var der for varmt og oppe på dækket var der for koldt, selv om vi lagde os rundt omkring skorstenene.

Jeg var så heldig ud på natten, da jeg var oppe at røre mig lidt, traf en af matroserne: ”kom du med mig” sagde han, ”jeg har en hængekøje, den hænger vi op i kabyssen, så kan du i den” . Så jeg sov godt de to nætter, der var mange der ikke gjorde det.

Alle gymnasterne, både norske og svenske og danske var indkvarteret i Sønderborg og omegn. Vi skulle marchere i sluttet trop op til Dybbøl skansen, det hele skulle afvikles i skanse 2. Alle tilskuerne sad på skanserne og vi optrådte i bunden. Det gjorde et dybt indtryk på os; med den velkomst vi fik. Det nationale var meget levende der nede endnu, og Christian X var også mødt op, og H.P.Hansen, Nørremølle med mange flere, det satte jo stemningen op, det var to dejlige dage.

Det var noget der trøttede selv friske unge mennesker, hvad jeg regnede mig selv til. Vi sejlede tilbage til Svendborg søndag aften og skulle så med tog rundt på Fyn, jeg skulle skifte tog i Ringe og kom i kupe sammen med en del fra Ørbæk, hvor jeg gik til gymnastik på det tidspunkt, og da vi kørte fra Ørbæk var jeg alene i kupeen, og der var endnu 2 stationer til jeg skulle af, så jeg kunne nok sidde og blunde lidt; men det blev for meget blund, så jeg sov, da toget nåede Nyborg.

Det var en noget slukøret herre, der kravlede ud af toget med hele sin opbakning, to tæpper og en kuffert. Der var jo ikke noget med taxa på den tid af natten, den gang.

Foran havde jeg mig en spadseretur på 7 – 8 km., så det blev sent inden jeg nåede Rosilde Højgård, men jeg skulle lige have de to timer, der var tilbage, inden jeg skulle begynde malkningen.

Det fik jeg skam også, da klokken var elleve vågnede jeg, ved at Karoline ruskede i mig og spurgte om ikke jeg var sulten, og desuden skulle hun have sengen redt.

Allerførst bliver man flov, men senere meget taknemmelig, når de har lavet alt mit arbejde, for at jeg kunne få lov at sove ud; jeg har meget at sige dem tak for; men så længe man er ung, tænker man desværre ikke så meget på at sige tak, det er på et meget senere tidspunkt at skyldsfølelsen melder sig.

Det var på slutningen af min tid på Rosilde Højgård, at jeg skulle tage bestemmelse om jeg ville på højskole, og hvor det var friskolelæreren Tjørnes Petersen i Refsvindinge, der sagde, vi skulle tage til Rødding. Det var min broder Svend og jeg, der var blevet enige om at tage på skole sammen.

Vi tog på Rødding Højskole November 28.

Forstander var Hans Lund, Landbrugslærer og regnelærer var Stenbæk, mytologier, dansk og græsk var Poul Bagge, en broder til fru Lund. Til sang havde vi en stud. theol. Tage Hansen og til litteratur, teater og lignende, havde vi en stud. theol. mere, det var Tage Rydal, som senere blev frimenighedspræst i Ryslinge, hvor han tillige havde en stor virksomhed som taler og fortolker af Shakespeare og Holberg, han døde forholdsvis ung.

Lunds højre hånd på skolen var Anne Brandt Pedersen, som senere blev forstander på Vrå Højskole i Vendsyssel, og var der til for en halv snes år siden.

En gymnastiklærer Frede Hansen, var nok den lærer jeg personligt knyttede mig mest til. Han var en halv snes år ældre end jeg, og så havde han sit værelse lige ved siden af Svends og mit, vi var faktisk 3 i det værelse, det var en Ejnar Rytz fra Brændstrup, et sted jeg kom til at tjene lige efter skoletid, sammen med Ejnar, hans mor var enke.

Frede Hansen kommer jeg tilbage til senere.

Forstander Hans Lund, syntes jeg, var den ideelle leder, han indgav respekt og udstrålede myndighed, der var ingen store ord, hvad der heller ikke var nødvendig.

Hans viden var formidabel, set fra vores synspunkt, vi fik svar på alt hvad vi spurgte om. De to fag han tog sig mest af var dansk og historie, og dem mestrede han til fuldkommenhed, han var can. mag..

Når han havde historietimerne var det for os alle og vi nød de timer, måske dvælede han særligt ved Sønderjyllands historie, hvad der nok var ret naturligt, og selv om vi var 90 unge karle i salen, hørte vi kun Hans Lunds stemme. Der blev lyttet.

Hans Lunds dansktimer, hvor jeg var så heldig at komme med, var ikke mindre interessante, det var ikke kun grundled, udsagnsord og hvad de nu hedder, de forskellige benævnelser for en sætnings opstilling; men han lærte os en ny teknik, efter den tids målestok. Vi inddelte sætningerne i firkanter, rektangler, cirkler og ovaler, og disse fire tegn skal i have for at få en hel sætning. Han var også god til at få os til at diskutere de forskellige afsnit og stykker, der stod i vores læsebog, og det bedste var, når vi ikke kunne blive enige, for så tog Lund fat og fortalte os om stykket og dets forfatter, og det var tit at han ikke kunne blive færdig inden næste time; men vi ville også hellere høre på ham end selv diskutere.

Vi hørte mange ting, som vi ikke selv havde mulighed for at tilegne os. Da vi havde været 14 dage på højskolen, vi var midt i november og vejret var godt, sagde Lund til os at inden i falder helt i vinterhi, må vi hellere få en rask spadseretur til Ribe, jeg kan se at der er mange af jer, der der ikke kan holde benene i ro, så på mandag starter vi turen.

Det blev en fornøjelig tur med sang og stram march, i hvert fald til at begynde med, vi var jo ikke undervist i arbejdskraft ressource og deslige, så vi masede bare på og da vi kom til Sønder Hygum og vi kunne se Ribe Domkirke syntes vi slet ikke, der var problemer, for at gå den tur. De lærere der havde været med på ture før tav klogelig stille, de vidste hvor langt der var, udsynet på det flade land snyder meget, det opdagede vi efterhånden som vi gik og gik, Kirken blev ved med at ligge der henne.

Men der var 20 km. fra vi kunne se den og til vi kom der ud, så tempoet var ikke så voldsomt som da vi startede. Der var lige godt en 5 – 6 stykker der gik hjem også, ellers blev de kørt hjem i rutebiler. Sådan en tur er også med til at ryste os sammen.

Lund var ikke med til at gå, men ellers var resten af lærerne med.

Jeg havde meldt mig til delingsførerholdet under Frede Hansens ledelse, og det fortrød jeg ikke, Frede var en herlig lærer, vi havde værelse op til hans lejlighed, og det nød jeg godt af, han sagde engang til mig, at hvis der var noget jeg ikke kunne få ro til at lave, skrive eller regne, kunne jeg bare gå ind i hans stue og sætte mig, og det benyttede jeg mig af.

Jeg kom dog galt af sted engang, han havde en dejlig gyngestol, som jeg selvfølgelig også skulle prøve, og medens jeg gør det, er der én der banker på døren, så ryger jeg for hurtigt op af stolen, så jeg falder tilbage igen med det resultat, at den ene gænge knækker, så det var en duknakket Henrik, der stillede til klø hos læreren.

Det gik dog bedre end jeg havde regnet med, da jeg fortalte ham hvordan det var gået til. ”Tja! sagde Frede, jeg ved godt at du ikke har penge til at betale reparationen på stolen, men straf skal du ha’ og jeg har en del kartoteksarbejde og skal ha’ lavet, så det kan du passende hjælpe mig med”. Sådan et uheld kan også være til held, for mig da. Jeg havde megen glæde og gavn af Frede den vinter, jeg håber også at han havde liget gavn af mig, det var da ikke den eneste gang, at jeg hjalp ham.

Frede Hansen var uddannet på Ollerup og havde været med det første hold, som Niels Bukh var i USA med, det fortalte han os meget om, og viste os lysbilleder fra turen. Svend og jeg kom til at sidde ved Hans Lunds bord i spisesalen, og det syntes jeg var meget interessant, især når der kom gæster, og det skete jævnligt, mange af dem var fra Lunds studenter- og universitets tid. Dog ikke professor Wilh. Andersen, der var lærer på universitetet ved siden af, en flittig skribentvirksomhed og som tolker af den romantiske litteratur fra Poul Møller, Adam Øehlenschläger, med flere. Isæt Guldhornene af A. Øehlenschläger, fordybede han sig meget i, og tog doktorgraden ved forelæsning og betydning af dette digt. Han var en mand der ellers kunne tale med om næsten alle ting.

Der var en dag hvor Lund og ham kom til at tale om den tid, da Lund var soldat, ”det er da ikke noget at tale om her” bemærkede Lund, ”hvorfor ikke” svarede W. Andersen, ”det er ingen skade til at disse elever opdager, at selv store ånder har deres brist. Se nu den store deroppe ved bordenden, hvad hedder du min ven”. ”Jeg hedder Hans Iversen og er fra Hopdrup”. ”Du må da have været

garder med den højde, så du må da kunne fortælle en del om soldatertiden, hvor meget måler du for resten”?

”Ja det ved jeg ikke” svarede Hans Iversen ”målet var for kort, så de lagde mig ned og skridtede mig af”

Da W. Andersen havde grinet af sagde han ”ja hvis alle eksaminanderne kunne komme med sådanne svar, var det knap så tørt at komme igennem.

”Når vi nu taler om eksaminander”, sagde W. Andersen ”så havde jeg en oplevelse for nogle år siden, en student var oppe i litteratur, og så spurgte jeg ham blandt andet, hvad mener Adam Øehlenschläger, når han i Guldhornene skriver om Skovens springende sønner, den tyggede han lidt længe på, indtil det busede ud af ham, ”det er forstkandidater!” Hans lære bemærkede ”jeg tror nu ikke at forstkandidater sprang ret meget i Øehlenschlägers tid.

W. Andersen var der en 8 dages tid, der faldt sikkert mange guldkorn af i den tid, som jeg ikke kan huske.

Der kom mange andre. Der var en censor, P. A. Rosenberg fra Svendborg, det var en der var liv i, ved siden af at han var censor, rejste han land og rige rundt og læste og fortalte Storm P. fortællinger, og det var han i hvert fald fortræffelig til. Han var en lille buttet mand med et helt rundt hoved, med en lille tot tjavset hår på midten af issen. Når han så vendte den lille knækflip og smøgede kraven op på en gammel frakke lignede han grangiveligt Storm P’s figurer, som han fremviste en del af dernede.

Forfatteren Jørgens Buchdal fra Askov gik også dernede en uges tid, han holdt en del foredrag på skolen om litteratur og historie.

Frida og jeg var engang ned og høre ham i Middelfart under krigen, og da skulle talerne passe på hvad de sagde.

Jørgen Buchdal talte om gamle dage, da Danmark var en krigsmagt under Knud den Store, og så fik han flettet ind: ”det var jo ham der erobrede England, for han ku’ nemlig”!

Det var mere end tyskerne kunne.

Man oplever så meget på sådan 5 måneder, på en højskole, man er jo i den alder hvor man oplever det hele, suger alt det ind der kan være. En højskole er samtidig hele egnens skole, måske i udpræget grad i Sønderjylland. På det tidspunkt jeg var der, var der mange fra omegnen, der havde hjulpet skolen, både økonomisk og måske især moralsk, og det mærkede vi elever meget til ved de månedlige møder på skolen, men især når skolens elever og lærere, blev inviteret ud til forsamlingshusene i sognene.

Også privat var vi inviteret ud, men det var jo begrænset hvor mange gårde, der var på den størrelse, jeg husker især 2, den ene var hos gdr. Kloppenborg Skrumsager i Københoved, han sad i skolens bestyrelse, og havde en søn på skolen, Ludvig hed han.

Kloppenborg Skrumsager var en af de førende i de nationale foreninger på det tidspunkt. Det andet sted vi var – var på Brændstrupgård. Sønnen der fra Helge Fink, kom jeg meget sammen med, både på skolen og i de 1½ år jeg var der nede omkring. Faderen Olav Fink, var også en af kongerne der nede fra, han stammede fra Hejls, hvor hans far Jes Fink også var gårdejer. Der knytter sig en kuriositet til hans landbrug efter den tids begreber, i dag kalder vi det kollektiv landbrug. Han delte overskuddet fra bedriften med sine medarbejdere, enten det var stort eller lille, og det var ret usædvanligt på det tidspunkt, det var omkring 1900 – 1910 ”Og så var han venstremand”. måske!

Helge sagde, at hans far ikke direkte bar sig af på lige samme måde; men vi er otte søskende, 1 pige og 7 drenge, og vi får lov at hjælpe til med bedriften ”I skal jo dele rovet når jeg er færdig, så skal i også hjælpe med til, at skrabe det sammen” sagde hans far; såre fornuftigt.

En af de årligt tilbagevendende begivenheder på højskolen, det var, at komme til Askov Højskole til dialektaften. Askovs elever kom fra hele landet, og de fleste var sikkert fra landbruget, så dialekter var der mange af.

Eleverne skulle selv tilrettelægge opførelserne og selv bestemme emnerne, og det var mangfoldige emner der kom frem, jeg husker nu bedst den der fik førstepræmien og så var den på fynsk.

De opførte et sognerådsmøde, som det foregik på den tid. I dag er den slags noget større, og så kaldes de byrådsmøder.

Mødet forløb planmæssigt med diskussioner og deslige, selv om jeg selv er fynbo, skulle jeg lige godt passe på, for at få det hele med, man det gik da.. Mødet forløb godt; men inden de blev helt færdig gik lyset pludselig ud, og der blev fuldstændig mørk; men sognerådsformanden bevarede fatningen, for pludselig hørte vi hans stemme ” Så! der søg søren-fisme proppen”! (sikringerne) Jeg tror nok at den bemærkning var med til at give fynboerne førsteprisen.

Det var også en årlig tilbagevendende begivenhed, at Askov Højskole besøgte Rødding Højskole, og det var altid den 10. februar på afstemningsdagen”, hvor Sønderjylland stemte sig hjem til Danmark. Den vinter jeg var der gik besøget i vasken, det var vejret der var skyld i det, de var startet kl. 9,00 fra Askov, selv om der på det tidspunkt sneede temmelig meget, og frosten var bidende 15o - 16o. Inden de nåede Foldingbro var det blevet en forrygende snestorm, så rutebiler og lastvogne måtte vende om. Der var dog en halv snes stykker der ville gennemføre turen, så de gik fra Foldingbro og til Rødding. En af deltagerne fik et men af turen, da han kom ind i varmen kunne han nok mærke, at der ikke var rigtig liv i ørerne, så han tog hænderne op for at nubre dem, med det resultat at han pludselig stod med det ene øre i hånden, ulykkelig var manden jo. Fru Lund var uddannet sygeplejerske, så hun tog sig at det videre fornødne. Fru Lund havde ikke noget imod, at skilte lidt med, at hun var sygeplejerske.

Vi havde en forkølelsepandemi dernede en overgang, der på skolen og fru Lund var stolt af, at hun havde fået syltet en masse hyldebær om efteråret, så hun kunne dele hyldetoddyer ud, til de elever der var angrebet; men hun var lidt bekymret over at det varede for længe inden de kom sig.

Det udtalte hun en gang over for Tage Knudsen – en præstesøn fra Ryslinge valgmenighed, han svarede ”det forstår jeg godt fru Lund, jeg ser nemlig, hvordan de ligger og labber det her dejlige hyldebærsaft i sig, nej – gå du over til at brygge kamille te det er lige så sundt og det virker hurtigere”, og det viste sig også at resultatet var over al forventning. At Tage ikke blev vellidt af de syge elever siger sig selv.

Der var ingen af os der gik til delingsføreruddannelse der var forkølede, og det var vi jo vigtige af, det var i vinteren 28 – 29 og da lå der snedriver i skolegården det meste af vinteren.

Når vi så havde været til gymnastik en time og var godt svedige, selv om vi kun havde de små sorte bukser på. Så lød det fra Frede (vores lærer) ”så er det bare ud i sneen og trille jer, og så op under bruseren, altså den kolde”! Det tilskrev vi, at der var derfor vi ikke blev forkølede. Når man er ung kan snart alting lade sig gøre.

Vores lærer Frede Hansen var ungtkarl, han var 32 år, men blev senere gift. Vi var nogle af hans elever der mente at det var synd, at han ikke fik sig en kone, han havde jo trods alt megen samkvem med kvinder. Han var gymnastikleder for ungpigeholdet og koneholdet, (som vi kaldte det dengang) i Haderslev vesteramt, og det var ret store hold, så mulighederne var der dog. En aften hvor frede havde sit konehold til gymnastik i skolens gymnastiksal, var der en af gutterne der fandt på en ide, hvem det var ved jeg ikke. Ideen gik ud på at skaffe Frede en hane mere, til den store flok høns. Så var det om at finde en hane der kunne bruges ”det finder vi i hønsehuset” var der en der svarede, de sidder så stille nu det er mørkt, to mand blev sendt i hønsehuset, en skulle skaffe en sæk, et par andre en stige, og så skulle vi alle stille ved gavllemmen, og komme så langt kravlede vi op på loftet og hen til loftslemmen ned til salen, det kneb noget med at få den lirket fri, så den ikke peb

for meget, det hjalp en del at Frede råbte temmelig højt; men op kom den, hanen op af sækken og ned gennem lemmen, og den baskede fint ned i hele koneflokken; men da var vi altså på vej ned af stigen og væk.

Næste morgen ved morgenbordet, var der en der havde den bistre mine på, og var der nogen der kunne stille en bister mine op, så var det Hans Lund. Da vi var færdige med morgenbordet, rejste Lund sig op, kiggede ud over hele forsamlingen og sagde: ”I aftes fik jeg at vide at der var sket en kedelig tildragelse over i gymnastiksalen, hvad det drejer sig om ved den pågældende sikkert bedre end jeg, og derfor forventer jeg, at de pågældende stiller på mit kontor så hurtigt som muligt – velbekomme”!

Vi seks der var involveret i affæren, blev hurtigt enige om at vi lige så godt kunne tage skraldet med det samme, og gik op i Lunds kontor.

”Nå! det er jer der har lavet den misere med den hane over i gymnastiksalen, Frede Hansen var godt harm, da han fortalte mig det i aftes og med rette; men inden vi går videre med sagen, vil jeg gerne have at vide, hvordan i kunne finde på det!”

Så svarede jeg ganske spagfærdigt, at det var Hans Lund selv der havde givet os ideen: ”Nå” Henrik pas nu på fantasien ikke går for vidt”! svarede Lund.

”det er ikke fantasien”! svarede jeg ”først på vinteren i en dansktime, fortalte de om et kursus de havde været med til som student på Ryslinge højskole, hvor i havde et par professorer med, som i mente var nogle tørvetriller (altså kedelige) og da gjorde i studenter a la Nøddebo Præstegård – fangede en hane og lukkede den ind på elevgangen hen på natten, professorerne havde de to første værelser på gangen, hanen var sat op i den mørke ende af gangen, så den begyndte at gale så snart der kom den første lysstråle. Det blev professorerne også fortørnet over”!

”Nå! ja, jo det er jo formildende omstændigheder, men fritage jer for straf kan jeg ikke, næste gang Frede har de pågældende damer til gymnastik, stiller i over i salen alle og giver en uforbeholden undskyldning, for damerne har jo ingen skyld i sagen, og så kan de se hvad for nogle de skal tage sig i agt for og lad det være jer en lære”! En af vi seks, Arne Jacobsen fra Virring, sagde til mig bagefter ”det var sørme godt at du kom i tanke om den ”fortælling” som Lund selv var kommet med.

Sidst i tyverne var det ved at slå igennem med grøntsags spiser, det skulle være så sundt, og det var fru Lund også klar over, så hun havde givet Hans Jepsen, bestyrer på skolens gård besked på, hvad der skulle plantes af grøntsager bl.a. 2.500 hvidkålsplanter, ca. 30 pr. mand; men det skal siges at til kokkepigen og fru Lunds ros, at man mærkede det ikke, variationerne var så mangfoldige og velsmagende, at vi aldrig var nervøs for at komme til middagsbordet.

Der var jo også det ved middagsbordet, at der blev delt post ud, og det tror jeg nok at alle eleverne var forbavset over, at allerede første dag stod Lund og smed brevene ud, og det traf altid den rette, han havde en fænomenal hukommelse, vi var dog 90 elever.

Med hensyn til hans hukommelse, kan jeg nævne et træk og det skete 40 år efter, jeg stod vagt for veterinærdirektoratet ude ved den gamle Lillebæltsbro, jeg skulle kontrollere overførsel af kreaturer fra Jylland til Fyn, på grund af en kastning og tuberkulose, var udryddet på Fyn, men ikke i Jylland, og de måtte kun overføres tirsdag og torsdag eftermiddag fra kl. 12.00 til 19.00.

Den pågældende dag sad jeg og spiste ved det første bord i restaurant ”Broen” og fik en tår kaffe og så kommer Hans Lund lige ind af døren og ser sig om, hvorefter han går lige hen til mig og siger ”goddag Henrik”, det var jeg selvfølgelig glad for, men man venter jo ikke, når han nu har haft et lille hundrede elever hver vinter. På det her tidspunkt var han holdt op med skolen flere år i forvejen.

Ja, jeg kunne blive ved med mange skildringer fra højskoletiden; men der er jo også alle dagligdagene og jeg er kun 21 da jeg rejser fra skolen.

Svend og jeg boede sammen med en anden dernede på det værelse, han hed Ejner Rytz og var fra Brændstrup, 6 km fra Rødding, hans mor var enke, hans far faldt i den 1. ste verdenskrig ved Verdon.

Jeg var blevet enig med Ejner om, at tage ud og hjælpe ham over sommeren, som han udtrykte det. Der var ikke arbejde nok til 2 mand om vinteren, og Ejner mente at jeg havde brug for en blid overgang fra skolen og ud i hverdagen.

Jeg kom til at tænke på den blide overgang, da jeg dagen efter, at jeg var tiltrådt blev sendt ud og skulle sortere en kartoffelkule, der var mange smadrede kartofler imellem, og koldt var det og så mine skolefingre, nej hvor jeg frøs. Nå! men jeg kom over det, og havde det godt den sommer, der var jo ikke ret langt til skolen, og endnu kortere ud til Brændstrupgård, hvor Helge var og alle hans søskende.

På Ejners gård havde vi en hest, der var meget durkdreven, jeg husker engang jeg blev sendt ned i folden og skulle hente den hjem, men den vidste jo nok, at når vi kom, så var der arbejde i vente og det var ikke det, den var særlig efter, bare tag en skive brød med.

Jeg tog også en ordentlig skive rugbrød med, og Musse, det hed hesten, kom også hen til mig da jeg rakte brødet frem, hun snappede brødet ud af fingrene på mig i sådan en fart, at jeg ikke nåede at reagerer, så pokker tog ved krikken op i den anden ende af fælleden, der var to andre heste derinde og de fulgte trop, og sur var jeg.

De gik ganske roligt og græssede oppe i den anden ende, og ville jeg dem noget kunne jeg jo bare komme og det ville jeg, så jeg gik derop, og så rendte de selvfølgelig tilbage igen; men så var jeg blevet godt gal, jeg kunne næsten se at Musse stod og grinte af mig. Hvis heste var lige så kloge som os, kunne jeg have rendt rundt der nede endnu uden at fange dem. Jeg fik dem op i et hjørne, hvor jeg havde Musse på den ene side, og de andre to skulle væk inden at Musse kunne komme af sted, og det benyttede jeg mig af, og rendte op på siden af Musse og fik fat i et reb der var bundet omkring halsen på den, og det var godt at jeg havde det at holde fast i, for nu gik det i galop op i den anden ende og tilbage igen, og mig ved siden af krikken.

Jeg holdt bare godt fast selv om den ene træsko var smadret af hestens ene hov, og da Musse ikke kunne ryste mig af, opgav hun at blive ved med at rende rundt og fulgte mig med hjem til gården. Det kan jo godt tage nogen tid at få fast i hestene når de går løse, og man ikke er udlært cowboy, der skal jo en god kondi til at rende en hest ind.

På gården der havde vi 9 tønder land, hvor den gamle Rytz i sin tid havde ladet gravet mergel, så hele stykker var fyldt med en masse vandhuller; mere eller mindre dybe, ellers var det udlagt som græs eller pilebuske. Det stykke blev brugt til kalve og søer, altså om sommeren.

Da jeg var der nede købte Ejner en orne, som vi lukkede ind til søerne. Det var en ordentlig krabat på en ca. 300 pund, 150 kg; men den havde vist ikke set meget vand før, for den vadede lige ud i en af gravene, og selvfølgelig var det én med stejle brinker og mindst en halv meter ned til vandet, jeg havde aldrig troet at grise kunne svømme; men det så jeg der, spørgsmålet var blot, hvor længe. ”Du løber så godt Henrik, løb lige hjem efter en spade”! Da løb jeg stærkt, og vi nåede at få gravet en rende ned til ornen, så vi kunne få den op inden den druknede, det havde jo været bittert, hvis det havde blevet resultatet.

Det var dog ikke helt onsonst vi fik gravet den rende, ”nu graver vi den lidt bredere” sagde Ejner, ”så kan vi skubbe arbejdsvognene ned i vandet, når vi skal have den vasket, der kan den stå i blød”. Det gjorde vi nu kun den ene gang, for da vi skubbede den første derned, forsvandt den ned i dybet, vi kunne lige se enden af vognstangen nede under vandet, så graven måtte være en 6 – 7 meter dyb. ”Hvad gør vi nu” spurgte jeg. ”Tja – ” sagde Ejner ”nu lader vi den stå i blød mens vi går hjem og sætter hovedet i blød”. Ejner kørte til smeden og fik lavet en solid krog hvori vi bandt et tov der kunne klare trækket, der måtte vi have hestekræfterne til hjælp. Vi måtte lirke en del med det, for at finde træktøjet på vognen, hvor vi kunne fastgøre krogen; men så gik resten også nemt nok, to heste kan trække meget.

”Det er nu ikke alle ideer der er lige gode” bemærkede Ejner tørt da det hele var overstået.

Jeg havde en oplevelse i arbejdet hos Ejner. Han og hans mor ejede en 3 ha eng ude syd for Ribe, den første slet (høst for hø) skulle bruges til hø: Når vi havde taget det, blev der lukket kalve og kvier der ud. Det jeg ville fortælle om den eng var, at når den skulle slås første gang, kørte vi derud aftenen før; med en slåmaskine læsset på vognen, vi havde ca. 20 km at køre. Vel ankommen derud, læssede vi slåmaskinen af, der vendte bunden i vejret på kassevognen, bredte en del sække ud på græsset under vognen og lagde os derind og sov sødeligt til det var tid, at begynde dagens dont. Dengang kunne vi ikke klare os med de otte timer. Sådan en tur kunne være en herlig oplevelse, især hvis vejret var godt.

Det var en besætning på 25 malkekøer og en 30 stude plus kalve, det var engelsk korthornskvæg, og så havde vi en tyr indkøbt i England med det flotte velklingende navn ”Labert Diamond Mine” jeg kan ikke huske om det er med et n eller to i Mine (lige kraftigt). Den var stor og kraftig, et rigtigt kødbjerg; men det var jo også formålet. Om sommeren brugte jeg den ude i marken som plint, den stod så rolig og fast når jeg kom rendende og lavede overslag på den, jeg tror den nød det, og så var den så skikkelig. Til sidst brugte jeg den som plint på langs, sprang op på krydset bagpå (krydset = hofterne) og hen på hornene med hænderne og lavede derpå overslag hen over hovedet og ned på jorden. Jeg skal indrømme, at jeg var lidt nervøs den første gang jeg prøvede på det, for tænk hvis jeg faldt i nedslaget, kunne jeg risikere den røg på mig, men det rørte den åbenbart ikke.

Det var nu utroligt, hvad de bønder kunne få folk til at lave på den tid.

Af de 25 køer skulle jeg selv malke 12 køer 3 gange om dagen plus fodre dem, rense under dem, strigle dem, der var ca. 70 dyr i stalden og til alle dem skulle jeg pumpe vand op i et stort cementbassin, dog til tider hjulpet af Vorherre, i det bassin opsamlede vi regnvandet fra taget på stalden, så jeg bad til tider om hjælp hos Vorherre. Jeg kunne ikke nå at pumpe vandet op i fodertiden, så jeg skulle gerne have pumpet vandet op i min sparsomme fritid. Jeg har mange gange stået og pumpet vand, når jeg kom hjem fra gymnastik eller fest. Det var ikke altid lige fest – ligt.

Det var ellers en præmiebesætning, så der skulle jo passes på, at de blev passet rigtigt, især de dyr der skulle på dyrskue. Jeg husker det år jeg var der, skulle vi have nogle dyr med på dyrskue i Gram, og et par sønner, der gik hjemme, skulle selvfølgelig derned med dem. Godt sur var jeg, det var dog mig der passede dyrene til daglig, men det var ikke nemt at konkurrerer med et par sønner. Vi havde som sagt en 30-40 stude og de blev så solgt når priserne var gode. Når vi fangede dem i marken eller engene om sommeren, brugte vi en lang bambusstang, hvortil der var bundet en løkke i enden af et langt reb, og når vi så fik studene jaget op i et hjørne, kunne vi ved hjælp af den lange bambusstang få lirket løkken ned over hornene på den stud vi havde udpeget, det havde jo været nemmere, hvis de havde haft et par cowboys.

Lige før dyrskuet skulle vi have et par stude af sted og vi havde også fået dem hjem (de er jo ikke særlig tamme den slags) så vi kunne få dem læsset på bilen, vi var altid 2 mand til at trække sådan en svend, en mand i hver side. De er stærke som bare pokker sådan nogle stude, jeg har været med til at sådan en stud rendte med seks mand, vi skal passe på at de ikke kommer i gang, for så er de

næsten umulig at få stoppet. Den pågældende dag, skulle Hans, den ældste søn og jeg, trække den ene stud ud til bilen. Hans gik på den udvendige side og jeg var imellem væggen og studen, og da den springer frem kan Hans ikke holde den, hvorved den maser mig ind mod væggen og jeg havde rebet viklet om den ene hånd, som blev mast ind mod muren og jeg fik skrabet det meste af huden på knoerne så jeg måtte til lægen.

Hånden kunne jeg ikke bruge til ret meget, så jeg kunne lige så godt tage ned til dyrskuet, det blev så den yngre søn Ejnar og mig der måtte af sted. Det var ikke med vilje at jeg lavede den affærde.

Der var 4 sønner og 2 døtre på gården og jeg faldt godt ind i sjakket, nu var jeg godt kendt med dem fra højskoletiden, de kom der ret ofte, især den ældste, Hans, han havde lagt billet ind hos køkkenpigen, og de blev da også gift og fik en gård i Hjerting; men Hans døde forholdsvis tidlig ca. 45 år.

De var også ret flinke til at tage sig af mig, hvis de skulle på tur til Gram slotspark eller Fils sø, eller andre steder, hvis jeg kunne afse tid til det. Min søn Helge har været med dernede, på Eskild Winds Gård; men da var det sønnen Ejnar der havde overtaget den. Helge og jeg var på cykeltur, til Poul over i Skærbæk og overnattede der på gården.

Jeg var også en gang inviteret med til en fest hos landstingsmand Højer på Billeslund, en forpagtergård til Gram slot. Han havde 3 døtre og der fortælles dernede, at de var gift temmelig længe og de fik ingen børn. Så havde lægen sagt til Højer, ja du får jo ingen børn så længe du jager ind i Landstinget til hver en tid, og lader konen gå herhjemme. Tag hende med derind, og lad hende så se på byen, mens du ser på lovparagraffer, og folk siger der nede, at hun var med ham 3 gange i København og de fik 3 piger, og det skal siges at det var 3 forskellige piger.

Maren, den ældste var en stor kraftig og stærk pige, hvad der senere kom hende til gode, da hun senere i livet gik hen og købte badehotellet, Lakolk på Rømø og senere erhvervede Nørre Aaby hotel, hun var mand for selv at smide uønskede personer ud. Karen, også kaldet Musse hjalp hende med regnskaberne, hun var en lille buttet én, hvad den sidste hed kan jeg ikke huske, hun blev aldrig kaldet for andet end "Per-Strik", hvad det dækker over aner jeg ikke; men de tre piger skabte altid glæde og fest hvor de kom. De kom en del på højskolen også, bl.a. til kusineballet, det var et årligt bal der blev holdt på højskolen, hver elev måtte inviterer en søster, eller til nød en kusine med. Der var jo mange kusiner dernede! ellers også fandt man nogle, som for eksempel Højers piger.

Det var en sommeraften i høstens tid, jeg var lige blevet færdig med at malke, at Hans kom ned til mig og spurgte om jeg ville ned til ildebrand, det var en mindre ejendom på Rødding østermark, selvfølgelig ville jeg det. Vi kørte så stærkt, at vi kom lige så hurtigt som Rødding frivillig brandværn, og brandværnet var dog kørt så stærkt at de ikke havde fået vognen med slangerne på med sig, så de måtte tilbage og hente slangen og imedens prøvede vi andre på at redde så meget af indboet i stuehuset, da ilden var ved at nå det. Vi dannede en kæde inde fra huset og ud i haven, så de forskellige ting gik fra mand til mand, så vi skulle holde vores plads, for det gik skam stærkt; men jeg husker der var én, der havde flyttet sig, hvorfor ved jeg ikke; men pludselig kom der en stabel tallerkner og da der ikke var nogen til at tage fra, havnede stakken på jorden. Hvor mange der var hele bagefter ved jeg ikke, men de brændte da ikke inde.

Det var nu både til at le og græde over, at se sådan en redningsaktivitet, da brandmændene endelig kom med slangen og hver mand var på plads, så galt en oppe på en stige, det var manden med strålerøret, og en mand ved stogens fod var ved at trække slangen ud så der kunne blive plads til vandet, hvis det kom; men derved kommer han til at rive strålerøret ud af hånden på ham der stod på stigen, så det faldt ned i hovedet på ham selv – så det var lige ved at blive opræk til slagsmål; men det drev da over; men det gjorde slukningen også, for der var ikke vand i brønden, andet en til ca. 5 min.

Ilden var opstået ved, at de havde hængt en flagermuslygte op under taget, da de kørte korn ind, så de kunne se oppe på loftet, med det resultat, at da konen som rakte negene op til manden fik for meget fart på neget, så det vendte bunden i vejret på lygten, hvorved noget af petroleummen rendte ud og ned i halmen og så var skaden sket.

Vi talte med en af brandmændene bagefter, og spurgte om det var almindeligt, at det foregik på den måde, det ville han nu ikke mene. Han mente at sønderjyderne havde en mærkelig indstilling til ildebrand. Jeg har været til flere ildebrande hernede hvor de havde frisklavede cementsten stående, så de var klar til at mure et nyt, det så lidt provokerende ud; men vi skulle jo bare slukke, det andet kom ikke os ved. Der brændte mange ejendomme i den tid jeg var i Rødding og omegn.

Jeg ledede et karlehold i Hjerting en naboby til Rødding, det var formanden der kom og spurgte om jeg ikke kunne påtage mig det, jeg trak lidt på det, jeg var jo helt ny; han var ikke den type der forhandlede, han havde en stor gård og var godt 30 år. Enten ja eller nej! buldrede han, så jeg blev helt befippet og gik hen og sagde ja, det var det strengeste hold jeg havde haft. De var vant til en gammel een til at lede dem og formanden blandede sig hele tiden, han gik også til gymnastik og der var flere på hans alder, og det hed sig tit, sådan gjorde vi ikke hos Jes. Jeg blev irriteret til sidst og sagde at hvad Jes gjorde kendte jeg ikke noget til, men jeg vil have at i skal gøre det på den måde jeg kender. Formanden og 3 – 4 stykker til, blev ret hurtige kede af det og blev borte til sidst, og det var vi unge ikke kede af, og det gik fint resten af vinteren.

Jeg kan huske vi havde en dejlig juleaften hos Eskild Winds. Først var vi igennem det traditionelle med dejlig mad og sul og dans om juletræet og gaverne, jeg kan huske jeg fik en fin manchetskjorte, og ud på aftenen gik vor far og mor i seng. Så satte Anna Wind sig til klaveret og begyndte at spille og alle vi unge, Ella fra Helsing, tjenestepigen, Winds yngste datter, Titte, kaldte vi hende, den ældste søn Hans, 2 yngre brødre Ejner og Tim og jeg satte os omkring hende. Hvor mange sange vi nåede igennem ved jeg ikke; men jeg ved at jeg lærte en julesalme, som jeg ikke har hørt siden, den begyndte sådan:

Hører du juleklokkernes kalden
Julemorgen – Julemorgen.

Medens jeg var hos Eskild Winds fik jeg indbydelse til bryllup af min fætter Henrik i Brangstrup, brylluppet skulle stå i Roerslev brugsforening på Vestfyn, det var brudens søsters hjem, bruden var Fridas moster og Frida var også med til brylluppet; men da lagde jeg ikke særlig mærke til hende, hun var en lille forsagt pige på 14 år.

Moster Ninne fra Trunderup var også med til brylluppet, og hun spurgte mig om ikke jeg kunne tænke mig, og hjælpe hendes søn Hans, med at passe Gultvedholm, hendes barndomshjem, som hendes bror havde; men var rejst et år til Schweiz, og det indvilligede jeg i. Så jeg tog et år til på Gultvedholm, der var der jeg startede.

Hvordan mon det ville gå, vi var fire unge og måske lige kloge eller dumme, om man vil. Der var Hans som bestyrer, jeg som karl og Hanses bror Henrik som fodermester og hans søster Anna som husbestyrerinde; men eftersom det nærmest var en søskendeflok, gik det egentlig meget godt. Hans havde det med at være lidt docerende, nu havde han været hjemme i barndomshjemmet, siden sin faders død i 1926, og han yndede at komme med udtalelser såsom: Min far gjorde altid sådan og kan vi leve op til det, han gjorde, skal vi vist ikke regne med mere. Det var da smukt af Hans at holde hans fars ære i hævd; men over for mig havde det knap så megen vægt.

Selvfølgelig kunne det ikke undgås at der blev lidt skærmydsler søskende imellem. Jeg husker engang jeg var ude at radrense roer, og i græsmarken ved siden af var Hans og Henrik ude og malke til middag, og for nu at få køerne til at stå stille medens de blev malket, fik de kraftfoder i en lille zinkbalje. Da de nu var færdige med at malke og skulle til at køre hjem, de havde en fladvogn til at

køre mælkespandene på, samt deres baljer og malkestole, måtte de være blevet uenige om noget, for pludselig ser jeg Henrik springe op i vognen og Hans ville bagefter; men det passede ikke Henrik, så han skubbede til Hans, hvorefter han tog tømmerne og kørte, samtidig stod han og svingede med den ene zinkbalje efter Hans, så han ikke kunne komme op i vognen. Så Hans måtte gå hjem, hvad der var imellem dem fik jeg aldrig at vide.

Jeg var så uheldig at få ledvand i det ene knæ medens jeg var der, og lægen beordrede 3 ugers hvile, så Hans og jeg blev enige om, at jeg kunne lige så godt tage hjem i de tre uger, så var de fri for mig. Nu bagefter kan jeg ikke huske, om mor var af samme mening; men det må hun have været, for jeg var da hjemme i den tid, og det var heldigt for mig, for min far kom og lagde sig i sengen ved siden af, for han havde fået dårlig ryg eller iskias, jeg husker det ikke.

Det var der min interesse for krydsord blev lagt. Jeg husker, jeg lå med bladet og far lå med ordbogen og mor kom med kaffen, var det så ikke bedre end at ligge på et karlekammer. Det er det jeg siger, jeg blev altid forkælet; men jeg har også fået at vide, at bare man er klar over det, bliver det ikke til en vane, - nå, men lad andre dømme om det.

Den 1. november 1931 flyttede jeg mine teltpæle til ”Grøndallund” i Brangstrup, genbo til ”Nørrevang” samtidig med at min søster Martha. Vi havde et halvt års godt samarbejde, hun rejste igen 1. maj, min fætter Knud kom fra Trunderup da hun rejste, altså ikke for at afløse hende, han var kun 15 år og et lille forsagt væsen og skikkelig. Jeg skulle sådan tage mig lidt af ham, og det må jeg have gjort, taget efter den tak, jeg har fået af moster Ninne, ved forskellige lejligheder. Jeg var sådan lidt ved siden af mig selv den sommer, for samtidig med at Martha rejste og Knud kom, var jeg over på Nørrevang, jeg skulle hilse på Valborgs søster og svoger og deres datter, hun skulle tjene på børnehjemmet i Ryslinge hos Marie Hansen (altid kaldet Ada).

Det var første gang jeg så Frida og lagde mærke til hende, og det mærke har jeg ikke forvundet endnu, godt for det

Det er ikke nemt at give en fyldestgørende beskrivelse af det første indtryk, man får af den pige, man syntes er den eneste ene for én. De kloge skriver jo også at forelskede personer er utilregnelige, forelskelse er en sygdom, hvorimod kærlighed er en livsbetingelse (ingen kærlighed, ingen udvikling)

Jeg syntes for det første at hun var en lille sød og kvik pige, for det andet, at hun havde det sødeste og ærligste smil, og for det tredje, hun havde et fint sprog, vi kunne rigtig høre forskel dernede og for det fjerde, jeg tror, jeg gjorde et godt indtryk, jeg sagde ikke så meget den aften, det kan være det, der gjorde det.

Vinteren inden jeg traf Frida, var jeg kommet en del hen på Højagergård, det var den gård hvor præmietyren ”Højager” var født, ikke at forveksle med kongepæmietyren ”Højager”, det var en søn af den gamle.

De havde fire friske piger Esther, Asta og Nanna og Didde og så var der en fodermester der henne, han hed Valdemar Kingo; men der var ikke meget præst i ham. Nå – men de forskellige der ville have, at jeg skulle komme hen og lære at spille L’hombre, for som pigerne sagde, at enhver ung mand med respekt for sig selv, må kunne spille L’hombre, og det fik jeg lært.

Det fik jeg megen glæde af senere hen, da jeg kom til min søster og svoger i Verring. Den sommer, altså 1932, fyldte jeg 25 år, og det blev fejret både på Grøndallund og Nørrevang, på Grøndallund var det nærmest fordi Karen, konen på gården (jeg tror godt jeg kunne skrive manden også). Altså Karen og hendes bror, en tvilling fyldte 60 samme dag. Da vi var færdig med at spise til aften, forlod jeg dette selskab, og tog over på ”Nørrevang” Frida skulle jo komme, så det var jo om at være der. Og så var jeg så heldig, at der var oprejsende tivoli i Lørup den dag, og Frida var ikke så glad for at køre der forbi, så Henrik og Valborg bad mig om at følge hende hjem, så jeg havde de ældres tilladelse, hvad der var godt den gang.

Jeg tror nok at det var den aften, vi blev enige om at det skulle være os. Resten af sommeren var bare lykken. På Nørrevang troede de Frida længtes hjem til Fredericia, fordi hun kom så tit op til sin moster, vi lod dem blive i troen.

Om efteråret flyttede jeg ned til sognefoged Jørgen Ovesen i Lombjerge, efter anbefaling af min bror Jørgen, der havde tjent ham to gange. Jeg havde også et godt år der, godt nok var Jørgen Ovesen meget påpasselig med pengene; men han gav en ordentlig løn efter den tids forhold, og så var det en ret ny og solid gård, en trelænget gård og stuehus. Længerne var sådan indrettet, at man kunne køre med en sækkevogn fra den ene ende til den anden, alle tre længer imellem, det littede meget for transport af kraftfoder, kunstgødning og korn.

Jørgen var ungarl, var sognefoged, det var den gang at sognefogeden havde noget at bestille, han opkrævede ikke betalte skatter, ikke betalte bøder, og skulle tilsige anklagede til retten, jo der var nok at rende efter. Krisen var jo begyndt at krasse også blandt landmændene. Jørgen kunne nok se hvem det kneb for og hvor det var selvforskyldt – og det skal siges til hans ros, at han hjalp mange sådan i det skjulte, man kunne næsten se på ham, hvor glad han blev, når der var nogle der betalte tilbage når de kom til penge, og det var ikke for pengenes skyld, at han blev glad, selv om han var nøjeregnende i pengesager – nej, det var fordi han opdagede hvem han kunne stole på og det netop var dem som han regnede med at han kunne stole på.. Det var faktisk de små ting han var nøjeregnende med – for eks. vi slagtede selv tyrekalvene, og når vi gjorde det, skulle vi altid huske, at tage løben fra, det var en lille blære med farvestof i. Mejeriet betalte 10 øre for hver løbe, de brugte farvestoffet til at komme i osten.

Jeg husker en gang hvor Jørgen ikke var hjemme, hvor Herluf (forkarlen) og jeg skulle slagte kalven, Herluf smed ved den lejlighed løben i affaldet, og selvfølgelig var det noget af det første Jørgen forhørte sig om. Herluf svarede, som sandt var, havde han smidt løben ud. ”Det forstår jeg ikke” sagde Jørgen, ”hvis du ser en tiøre på landevejen, samler du den så ikke op?” ”jo” sagde Herluf, ”men ikke hvis det er en løbe”. Han ofrede ikke de store penge på tapet og maling, jeg husker en gang han skulle have tapetseret sit kontor, så købte han et par ruller indpakningspapir hos en købmand af det brune med striber i, det syntes han var lige så pænt som tapet, det var i det mindste betydeligere billigere.

Gaven til Snoghøj Højskole

Han kunne på den anden side være meget generøs. Jeg husker den sommer, jeg var der, at der skulle være gymnastikfest i Bøgegrotten. Det var en lille skov, der lå på Jørgens jord, og blev brugt til det formål hvert år. Denne sommer skulle gymnastikpigerne fra Snoghøj give opvisning til slut på festen, og derfor havde han inviteret alle pigerne samt deres to ledere på dansk bøf samt rabarbergrød. Lederne var Jørgine Abildgård og Anna Krogh. Senere forærede han vinbægeret og brødbakken til alterdugen på højskolen og det var af gedigen sølv, så sig ikke han var fedtet. Det kan ses endnu i kirken derovre.

Det skal lige siges at der var ca. 60 elever, så der skulle nogle bøffer til; men vi havde slagtet fedekalven, så der var nok.. Vi kan ikke sige andet end han var en personlighed, han satte præg på egnen.

Alle der på egnen kaldte Jørgen Sognefoged, gården havde været noget større førhen, der var sat 18 tdr. land af til en ældre broder Svend og 8 tdr. land til en søster Maren, som blev gift med en tømrer.

Jeg gik i skole og til præst sammen med tømmerne Karl, og Svend Ovesen, Kristoffer der senere blev højskoleforstander på Malling syd for Aarhus. Jørgen Ovesen gjorde sig også umage for at nære omsorg for os. jeg var blevet ringforlovet det efterår, så jeg skulle passe på, at få min middagsøvn og også min nattesøvn når jeg ikke skulle til gymnastik, eller over at se til min elskede.

Frida var på det tidspunkt flyttet over til Moster Ninne i Trunderup, og det var ikke altid at Frida kunne få lov til at tage ned og besøge mig. Moster Ninne kunne godt få det i hovedet, at for megen nattesjov, var ikke altid af det gode..

Selv om Frida var 19 år, skulle moster nok fortælle hvad hun skulle om aftenen, om hun skulle sy og broderer eller hun kunne få lov at tage i byen. Det kunne bedre gå, hvis jeg tog derud; men der var altid nogen til stede og det kunne godt være irriterende; men vi var under påvirkning dengang af de ældre. Vi regnede ellers med, at det var for vores bedste, at de havde den omsorg; men er da blevet klar over siden, at de tænkte som så – og skal ikke have det bedre end vi havde det.

Det er mærkeligt at menneskene ikke bliver klogere, for megen eftergivelse er af det onde, og for megen stramhed vækker bare trods. Det er såmænd ikke altid let at være ung, enten man skriver 1935 eller 1985. Der imod har forældrene de samme sorger og glæder af deres børn, og sådan vil det vel altid være.

Efter Fridas tid hos moster Ninne kom hun også til Lombjerge, ned til en gårdmandsenke Amanda Larsen, hun havde tre døtre der var ældre end Frida, de var ikke hjemme, men kom ret tit hjem og da kunne Frida nok mærke hvem der var herskab og tjenestefolk, og når der så blev disket op, når de var hjemme, så var de jo nødsaget til at spare den øvrige tid. Skulle de have hønsekødsuppe, var det af en høne der dårligt kunne gå, fund af tuberkler, så der ikke var én perle på den suppe, kom en klat margarine i suppen Frida, det pynter altid, var Amandas svar, hvis Frida klagede over det ringe fedtlag der var i suppen. Amanda fik ellers et sørgelig ende, hun blev dræbt på Fyns Husmandsskole, da tyskerne bombede den i 1943.

Efter halvandet år hos Jørgen Ovesen flyttede jeg mine teltpæle ud til Niels Them i Fjellerup og det var en ret bevæget tid der ude. Gården var egentlig mærkelig indrettet, var ikke bygget til en gård, det var oprindeligt bygget til et husmandssted, og var så tillagt forskellige bygninger efterhånden som bedriften udvidedes, og efter bygningerne at dømme var det sket mange gange.

Jeg skulle egentlig være fodermester derude, det var præmiebesætning, jeg stod skam engang på fløjen på et dyrskue i Ringe. En af dommerne en Peter Jørgensen, Ærenlund måtte flytte neden for os, og det blev han så fornærmet over, at han ikke ville dømme mere i den afdeling, hvad jeg ikke havde noget imod og Nils Them heller ikke.

På gården derude havde jeg den tvivlsomme ære, at passe kvægavlsforeningens præmietyr ”Gamle Højager”. Det tvivlsomme i det, bestod af at det var tit at medlemmerne kom med en ko der skulle bedækkes når jeg lige var begyndt at malke og at det godt kunne tage en halv time, inden den gamle kunne tænke sig at forene sig med koen.

Det var såmænd en hel cirkusforestilling, når det skulle foregå.

Jeg ved ikke om i kunne forestille jer sceneriet. Koen stod med bagbenene nede i en grav, og på begge sider af koen var der sat et par store planker, som tyren plantede sine forben på, og der stor han så og skuede ud over hele herligheden, samtidig med at jeg stod og råbte en hel masse artikulerede lyde og lod en gammel livrem lave masser af striber hen af dens ryg, som en anden slags spanking, så det er skam ikke noget nyt, dengang vidste jeg ikke hvad det hed, men man bliver jo klogere med årene.

Nå, der var såmænd ikke noget at sige til at den gamle ikke var så interesseret mere. 14 år er meget for en tyr, det er sjældent de bliver så gamle. Apropos – 14 år det er jo konfirmationsalderen og det fandt de gamle bestyrelsesmedlemmer også ud af, så de mente at der burde laves en konfirmationsfest og det blev der flæskesteg og is og vin med kransekage. Jeg var også inviteret

med og de store tykke mandfolk gik til den, de var festlige at hørte på, da de havde fået et par snapse.

Jeg lyttede interesseret på alle de visdomsord og mindre blev det ikke, da de begyndte at fortælle historier fra de steder de havde været med. ”Nej” nu skal i høre sagde Frederik Hansen fra Ryslinge, om den gang vi var til Bellahøjsskue, hvor vi var i Tivoli bagefter, og der skulle vi selvfølgelig også op i rutschebanen, hvad vi havde megen skæg ved. Hvem der var med, det var Knud Hansen fra Rudme, Svend Hansen Fuglegården, Kjellerup, vores landbrugsminister Erik Eriksen, Brangstrup og jeg selv.

Den rutschebane havde vi megen sjov med, vi fik placeret Erik Eriksen i den første vogn, der sad sådan en nysselig pige, og vi andre kom i de næste vogne. Svend Hansen sad lige bag ved Erik og hver gang vi kørte ned af en bakke hvinede pigen. Til sidst blev det Svend for meget, så da det skete næste gang, råbte han ”så bløv fa frau hinne”. Det måtte Svend høre for mange gange.

Den gamle Højager blev fodret efter alle kunstens regler, vi havde et stort hønseri der på gården også sammen med et stort rugeri og opdrætning af kyllinger, og af de æg der ikke blev udruget fik den gamle fik den gamle tyr en hel spandfuld med skaller og det hele, som den gladelig slubrede i sig. Selv om det var en gammel tyr skulle man ligegodt være vågen, jeg oplevede det engang, jeg var ude at hente ham på græsmarken og gik i mine egne tanker da jeg trak ham hjem. Pludselig får jeg et sådan skub i ryggen at jeg ryger en tre fire meter hen ad grønsværen. Jeg tror aldrig at jeg er kommet hurtigere op nogensinde, var jeg blevet liggende havde han sikkert mast mig.

Jeg røg om bag ved ham og gav ham nogle stryg af lænken, han var jo ikke så hurtig i sine bevægelser, men han snød mig alligevel til sidst. Nu holdt jeg mig bagefter og gik temmelig nær på, så pludselig uden forudgående varsel lukker den op for slusen med al dens græsgrønne slimede komøj, og sikken jeg så ud, fra hage til tærne, man skulle næsten tro at det var med fuld overlæg den gjorde det.

Det jeg husker bedst fra min tid hos Niels Thems var af mere kedelig art. Jeg havde haft en lidt sen tilrettelagt sommerferie, Frida og jeg havde været en tur, cyklende til Middelfart og Fredericia og var kørt over Brenderup og Båring kan jeg huske. Stemningen var ikke rigtig som den plejede. Det var måske heller ikke så underligt når man havde gået og været forlove i flere år, ville jo gerne giftes, men havde ingen mulighed for at etablere sig, det var midt i trediverne og lyspunkter var der ikke mange af. Fejlen var nok min egen, jeg havde for lidt initiativ og gåpåmod, jeg var blevet flasket for meget op med landbrug, og jeg mente at det var det eneste, jeg havde mulighed for at tjene penge ved, der var jo også massearbejdsløshed i byerne.

Muligheden for at købe ejendom med de småskillinger, jeg var i besiddelse af var ikke store, så man ventede at noget skulle ske. Sådan var situationen og deraf stemningen på den tur.

Vi besøgte begge hjem som vi plejede, og bagefter kørte jeg alene tilbage til Sydfyn. Frida blev hjemme, hun skulle lære husholdning i en måned på Ry Husholdningsskole.

Men så slog lyne ned for mig, sådan følte jeg det da: Frida mente ikke det førte til noget, at blive ved og jeg forstod hende godt; men lige ondt gjorde det alligevel. Hun sendte mig ringen tilbage og undskyldte at det skulle ende sådan; men hun mente det var bedst sådan.

Hvordan jeg kom over den dag ved jeg ikke, jeg har senere tænkt på at et normalt menneske, kunne da ikke opføre sig som jeg gjorde, og så skulle jeg tilmed være et mandfolk, det var der ikke meget af. Da vi havde spist til aften og var færdig med at malke, så klædte jeg mig om og gik hen på stationen og tog toget hjem til far og mor. De så lidt mærkelige ud i hovederne da de lukkede op for mig, så jeg måtte til at fortælle dem hvad der bragte mig hjem.

”Vil det sige” sagde far ”at Niels Thems ikke ved, du er taget af sted” og det måtte jeg erkende. ”Du er en slem klovn” sagde far ”nu ringer jeg til Niels Thems og fortæller du er her, og kommer i morgen aften så du kan passe dit arbejde, det andet må du tage med i arbejdsdagen, så går det bedst.

Det mærkede jeg også, at arbejde er det bedste lægemiddel, så jeg kom over det, som så mange andre. Det var heldigvis ikke noget der tog mange år, man går trods alt ikke sammen i 3 – 4 år uden, at der er noget der binder.

Jeg husker engang, vi var nogle stykker der gik til gymnastik sammen og vi blev enige om at det kunne være skægt, at holde en lille komsammen, hvor vi selv bestemte hvem der skulle med, og det kunne vi godt, for vi betalte hele gildet selv og vi var: Peter, Jacob og Johannes og jeg, Peter, Jacob og Johannes fulgtes næsten altid ad, og blev også kaldt ”apostlene”, det var tre friske fyre, de lignede sikkert ikke de oprindelige apostle.

Vi fire blev enige om at holde gildet hos bager Groth i Ryslinge, de havde en lille cafe sammen med bageriet, og vi blev enige om at inviterer en snes stykker med, ”og så skal Frida også med” sagde Peter, og hun lovede også at komme, hvad jeg ikke havde noget imod, hun tjente på det tidspunkt som pige på højskolen.

Jeg skulle byde velkommen og sørge for slagets gang, hvordan de skulle placeres lod vi skæbnen om, jeg fik fat på en hel masse figurer af forskellige kulører, og så klippede jeg dem midt over, så der var en del til herrerne og en del til damerne, og da de havde fået alle sammen, på nært et rødt hjerte, var der kun Frida og jeg tilbage om at dele det røde hjerte, og jeg følte at vi var godt tilfreds begge to med det udfald.

Det var sidst i April måned vi holdt gildet, fordi der var en del der skulle flytte fra egnen til 1. ste maj og blandt dem var Frida også, hun skulle over til Sjælland, Tjørntoftegård, Broby pr. Sorø. Jeg besøgte hende en gang derovre, det vil sige vi mødtes i Sorø. Familien på gården var ikke sådan helt almindelig, der var vist noget sindssyge i familien. Frida fik da også en attest fra lægen om opsigelsesgrund, så hun kom derfra i løbet af 3 – 4 måneder.

Til afskedsgildet lavede jeg en sang, som blev sunget ved kaffebordet på Oluf Rungs melodi til Jeppe Aakjærs sang: ”Alle mine længsler de smyger sig om dig”

Alle pigers længsel de drejer sig om dans
diddeli om dans, daddeli om dans
Det kunne jo dog hænde, vi fik os der en tjans
diddeli og duddeli en tjans.

Kvinden, si’r en digter, er blomsten her i nord
vintervind til trods, findes kun hos os
ej hun er at ligne ved rudens blomsterflor
isner ej og visner ej hos os

Unge piger si’r man kan sagtens ha’ kulør
hvidter sig med kvast, kitter farven fast
Bare selv de ejer et ægte godt humør
lidt deraf vist slipper af i hast

Slig en skat man elsker, selv nær ved en termin
dit og dat og lidt om skat – hver sin!
Der er den der siger, hun er en mands ruin
gælder ikke min – heller ikke din

Atter andre siger, at hun har sytten sind
stemmer snart for eet, glemmer det så let
Det er måske derfor, hun hvirvler som en vind
danser let og sanser sent sig træt

Nu til dags er kvinden en sær moderne slags
alle har klaver, malke ikke me’r
kun til håret bruger de vist nok deres saks
Lokkerne – tager pokker ved man ser.

Kloge folk har skumlet om pigernes forstand
klippes håret kort, svinder den vist bort
tænk – om det kunne siges om karle li’ sådan
ak – og nej –men ej hos mig så kort.

Nu velkommen alle, vel mødt hos madam blå
kaffe skal vi ha’, drikke det vi ka’
bagefter skal vi danse, så længe vi kan gå
gildet står jo, til i går – hurra! Ak ja!

Konditor

Nu til dags er kvinden en sær moderne slags
alle har klaver, malker heller ikke mer'
kun til håret bruger de vist nok deres saks
Lokkerne – tager pokker ved, man ser

Kloge folk har skumlet om pigernes forstand
klippes håret kort, svinder den vist bort.
tænk – om det kunne siges om karle li'sådan
ak – og nej – men ej hos mig så kort.

Nu velkommen alle, vel mødt hos Madam Blå
kaffe skal vi ha', drikke det vi ka'
bagefter skal vi danse, så længe vi kan gå
gildet står jo til i går – Hurra! Ak ja!

Da gildet var forbi, fik jeg lov at følge Frida hjem, der var ganske vist ikke ret langt, men der kan siges meget på kort tid. Vi fik da sagt så meget, at vi blev enige om at holde sammen, og det gør vi såmænd endnu 50 år efter, og om Gud det vil, når vi nok også at være gift i 50 år. Det skal indrømmes at det var trist, da Frida rejste til Sjælland; men sådan skulle det nu være. Længslen var årsagen til et par vers, som jeg skrev til hende, jeg gengiver dem her:

Kære lille blomsterknop
du var altid rød på kinden,
men – når du nu vokser op
tåler du ej nordenvinden.

Lille sarte blomsterknop
Ham der hersker i det høje,
han vil nu, mens du gror op
værne om dig meget nøje.

Lille søde blomsterknop
du var altid mild af sind,
Jeg dig gerne følger op
til din plads i solens skind.

Lille milde blomsterblad
du for mig er selve livet.
Når du smiler til mig – ja
da har du mig lykken givet.

Kære lille blomsterskud
jeg dig altid bar i sindet
men – hvis det sker, at du går ud
vil jeg leve sødt i mindet.

I vore dage kappes alle om at blive den bedste, det ser man på alle sportspladser og lignende og der gives store præmier til de bedste og dem der yder mest.

I den henseende var de gamle bønder forud for deres tid, de havde fundet ud af, at kunne de deres folk, især fodermestrene, til at kappes om, hvem der var den bedste til at passe køer og holde orden i stald og mødding, den skulle stables op og klappes til, så der skete så lidt kvælstofstab som muligt. Vi skulle også selv lave foderplan til malkekøerne, hvor meget kraftfoder den enkelte ko skulle have i forhold til den mængde mælk, med et bestemt indhold af smørfedt.

Jeg rendte også efter ”guleroden” og meldte mig til konkurrencen, selvfølgelig lærte jeg meget ved det. Det skulle altid være i orden, jeg vidste aldrig hvornår dommerne kom for at bedømme min indsats. Det var kvægavlfolk inden for Svendborg amts landøkonomiske selskab.

Jeg opnåede da at få en 1’ste præmie, hvad jeg da var stolt af dengang, i dag anvendes sølvskeen til at øse rødgrød og lignende op med, hvad den da også var beregnet til.

Den første maj ’36 rejste jeg op til Sevel og Kik, min søster og svoger i Virring ved Skanderborg, for at passe deres køer, det pågældende år. Der opnåede jeg den højeste løn, jeg har tjent 1.000 kr. om året + kost og logi. Tiderne var begyndt at blive lidt bedre. Jeg havde virkelig en god og interessant tid deroppe. For at begynde i det små, så fik jeg brug for det L’hombrespil jeg havde lært på Højjagergård, for var det noget de gamle der i Virring satte højt, var det kortspil og især L’hombre, men efterhånden kom jeg med i så meget, så kortspillet gled mere i baggrunden. Det var gymnastikken og gymnastikforeningen der tog min tid, vore gymnastiklærer Marius Jacobsen, ledede pigeholdet også, og det mente han var for meget, så da han fik at vide at jeg havde delingsføreruddannelse, jeg var på Rødding sammen med hans bror, så han vidste det, og overtalte mig til at lede pigeholdet.

Det var såmænd meget interessant, men man skal tænke lidt anderledes, når det er piger man taler til og kommanderer med, ikke noget med at fremhæve nogle frem for andre.

Nå! men jeg troede at det gik meget godt, der nåede da at blive en fyrretyve stykker, som jeg var til amtsstævne i Aarhus med og fik en pæn kritik af dommerne. Jeg nåede også at blive formand for gymnastikforeningen, og der fik jeg arrangeret en udflugt til Fyn, som jeg nok tror faldt i god jord hos alle deltagerne.

Det var året efter at den gamle Lillebæltsbro var blevet indviet, så det var det første stop, der var mange af deltagerne der ikke havde set den. Næste stop var Falsled kro, den var ikke så fin dengang, som den er i dag. Der var heller ikke så mange der gik derind, de fleste var mere interesseret i at komme ned til vandet og ud at bade, jeg var selv iblandt dem.

Det andet besøg jeg havde fået i stand, var et besøg på Ollerup Gymnastikhøjskole, hvor Bukhs altmuligmand viste os rundt, så kørte vi derfra og til Kristiansminde, hvor vi allerunderdanigst fik lov til at spise vores medbragte mad, ude i den overbyggede vinterhave, ville vi ind i restauranten måtte vi spise middag og anstændig påklædning såsom frakke og slips var nødvendigt.

Derfra gik turen til Lombjerger, hvor vi besøgte Jørgen Ovesens gård, og hvor Jørgen fortalt om sin slægt og hvad den havde udrettet der på egnen. Senere besøgte vi Kørbitzdal, hvor Knud Eriksen (senere folketingsmedlem og alle mulige foreningers formand) fortalte hvordan hans far og senere han, havde fået den besætning op at stå, vel nok den fineste besætning på det tidspunkt.

”Det har taget 40 for far og mig, så det er ikke noget vi kommer sovende til”.

Knud Eriksen var fætter til Erik Eriksen, senere statsminister.

Til slut havde jeg fået aftalt med Peter Thems i Fjellerup, om at komme der ud og få forevist besætningen med gamle Højjager i spidsen og hønseriet og rugeriet og hvad der ellers var. Og stor var vor overraskelse da vi kom derud, det var hen på eftermiddagen, og det var rigtig sommer vejr, så der var dækket et stort kaffebord til os alle sammen, vi var en fyrretyve stykker, og der var flere slags kager, hjemmebagte, så det vakte begejstring.

Vi blev også enige om, da vi kørte hjemad, at ville skillinge sammen og sende Anna og Niels Them en gave til minde om den eftermiddag. Jeg kan huske at vi købte en sukkerskål og flødekande i tretårnet sølv, og det blev de vældig glade for. Det var også en særlig glæde for mig, at de gjorde sådan en ulejlighed, fordi jeg skriver til dem om vi må besøge dem, selvfølgelig var jeg stolt af det, og takkede dem også hjertelig.

Efterhånden var det blevet hen på dagen, og vi måtte se at vende næsen hjemad. Vi skulle spise de sidste klemmer vi havde tilbage, på restaurant "Vestfyn" i Middelfart, hvor min søster Hanne havde bestilt plads, hun var på det tidspunkt i Middelfart. Det var sidste stop på turen, hvorefter det gik til Virring og alle var enige om at det var en vellykket tur.

Jeg var vældig glad for at være hos min søster og svoger, altså Sevel og Kik, der var aldrig et ondt ord imellem os, og det blev der heller aldrig senere. Sevel var en person, der gik og spekulerede på en hel masse andet, der ikke lige vedrørte den daglige gøren og laden og han læste en kolossal masse, ikke alene romaner, men lige så meget filosofiske værker og historie, Danmarks og Verdenshistorie.

Egns og slægtshistorie blev hans store interesse i hans senere liv, og det blev til to bind, et om Furinge sogn og et om Vitved, og de blev hurtigt solgt. Han deltog også i dansk slægtsforskning store arbejde, på at samle de forskellige dialekter og optage dem på bånd, en ting han fik maget ros for.

Det har ikke altid været så let for min søster Kik, at blive indlevet i den familie, hun kom fra et efter deres mening fattigt hjem og både svigerfaderen og svigermoderen var svært nedladende, og da de havde deres daglige gang der på gården, var det en stadig kilde til ydmygelser for søster, men hun stred sig igennem det og levede efterhånden op til den gårdmandskone, som hørte hjemme der på gården, og havde efterhånden sine meningers mod, til at få gennemført det hun mente var det rigtigste.

Det var medens jeg var deroppe at jeg kom i pebersvendealderen, Kik holdt såmænd en pæn fødselsdag for mig, og de sædvanlige peberbøsser manglede heller ikke.

Det pigehold jeg havde deroppe forærede mig en kaffekande, sukkerskål og flødekande samt to par kopper af stellet "Vallø" grøn blomst, det var det stel, Frida og jeg havde begyndt at samle på, og vi har såmænd det hele endnu.

I efteråret 1937 tog jeg til Fredericia for at være nærmere Frida. Jeg kom ud til Marius Jacobsen på Korskærgård på Vejlevej, han blev kaldt kartoffelskipperen fordi han leverede kartofler til garnisonen i byen.

Marius stammede fra Gadbjerg, på den rigtige kartoffeljord og derfra startede han sit salg til garnisonen, og var så heldig en vinterdag at sne inde med sin bil ud fra Korskærgård, hvor han gik ind for at låne telefonen, og det udartede sig til, at inden sommeren var forbi var han blevet gift med den eneste datter der på gården, han sagde også engang til mig, at det var den bedste køretur han havde været ude på.

Jeg havde det godt der på gården, men jeg lærte ikke om landbruget end jeg vidste i forvejen. Jeg var også ved at være træt af at tjene som karl stadigvæk.

Det var medens jeg tjente der på gården, at min far døde, han havde være sløj et halvt års tid, og den gamle statsbanelæge dr. Martin behandlede ham for maveforkølelse. Han gjorde ikke så stor blæst ud af det, han gik mere op i sit byrådsarbejde som bestod i at tækkes sine Radikale vælgere, far var en af dem.

En aften sent var blevet rigtig dårlig, så mor ringede til Martin og sagde at nu måtte der gøres noget og kunne han ikke, var der jo andre, der måske kunne.

En halv time efter kom dr. Martin og han havde overlæge Tuxen fra sygehuset med, han behøvede ikke at se ret længe på far, førend han sagde "vi tager ham med på sygehuset med det samme"! Han

blev opereret samme dag, men det var for sent, han havde kræft i blæren, han led meget, det var så pinagtigt.

Vi kunne se det på ham når vi besøgte ham, der skulle ellers meget til, førend han beklagede sig. Jeg kan huske den sidste gang jeg talte med ham og sagde farvel, kunne jeg mærke at han følte at det var sidste gang han sagde farvel til mig. Så er men ikke meget værd når man går derfra, det er ligesom man lader noget blive tilbage af alle de indtryk og påvirkninger, som man har fået gennem barndommen og ungdommen.

Senere i livet får man ting at vide, som vi ikke har kendt eller måske ikke har bedømt på samme måde, som barn eller ung.

Efter at jeg var blevet gift og var kommet til Middelfart, kom jeg til at tale med en del med en portør på stationen, han blev kaldt Lasse. Han holdt så meget af far, at han altid fik tårer i øjnene når vi talte om far.

”Hvad jeg ved om stationsarbejde og banedrift, har jeg lært af din far, du bliver nød til at dele ham med mig, for han har været som en far for mig. Jeg har et billede af din far i uniform, det står på mit skrivebord oppe på godsbanegården, og det skal du få når jeg går på pension” det har jeg også fået.

”Din far lærte mig også, hvad der var værd at samle på her i livet, det var ikke blot mammon. Jeg husker engang vi skulle omlade nogle kister fra en jernbanevogn til anden og jeg skulle springe op i vognen og skubbe kisterne hen til kanten, men det var jeg ikke så meget for, jeg kunne ikke lide at røre ved kisterne. - vil du ikke, sagde din far, så skal jeg sørge for at du kommer derop -, hvorefter han tog mig i nakken og længere nede og smed mig op i vognen – jeg skal sige dig én ting lille Lasse, du har mere grund til at være mere bange for de levende end for de døde. Det har jeg tænkt mange gange siden. Hans navn er heller ikke glemt oppe på stationen. Vi fik lagt et ekstra spor til rangerpladsen og for enden af den blev der lagt en jordhøj, og den hedder den dag i dag Frederikshøj”

Han fortalte også, et medens far var syg og lå på sygehuset, smuttede han mange gange over sporerne og over på sygehuset, for at se til far.

”Den sidste gang jeg var derovre, kunne jeg nok se, det var ved at være slut, så jeg skyndte mig over på stationen og fortalte stationsforstanderen Kyhl, at hvis han ville hilse af med Frederik, så var det ved at være på høje tid. Jeg har aldrig set forstander Kyhl rende så stærkt som her, men han nåede det” sagde Lasse.

Jeg nåede det ikke. Den sidste dag jeg var der ovre, svigerfar og jeg fulgtes ad. Far var ikke inde på stuen, så jeg spurgte en sygeplejerske, hvor han var, ”ja, han døde i går” sagde hun blot, det var godt jeg havde svigerfar med. Det var lige hårdt nok, at få det at vide på den måde.

Det er skønt, at man nu bagefter kun har gode minder at se tilbage på, når jeg tænker på mine forældre.

Jeg husker også tydeligt fars begravelse, der var mange mennesker til begravelsen og der blev sagt mange skønne ord. De ord jeg husker bedst, blev sagt af stationsforstander Kyhl oppe ved graven, da han takkede for den indsats og den indflydelse han havde på alle os på stationen. Han sluttede sin tale med at sige, at der var altid lys over sporerne når Frederik Jørgensen var til stede.

Min broder Svend takkede følget, han var den eneste, der var rolig nok til at kunne sige noget. Jeg ville også gerne have sagt noget, men det har jeg aldrig været god til, så jeg skrev det ned senere, det jeg gerne ville have sagt, det blev i versform, det kan jeg bedst.

Hvad fader han var for hjemmets havn
vi fatted det først til fulde,
da han drog bort i Herrens navn.
Vi lagde ham i mulde.

Vi sukked og græd, vi store og små
far – lille far kom tilbage!
Da lød det fra vor mor – lille børn i forstå
nu har han det godt, i må ej klage.

Vi skulle ha' takket dig mere den gang,
nu er det for silde – du kære.
Nu mor vi alt ofte vor kærlighedssang
Du ville – det sådan skal være.

Var riget end lille, du konge dog var,
kun kærlighed blot var din stemme.
Vor højt vi dig elsked – du vidste det far
vi kunne det for dig ej gemme.

Så bliver vor afsked til dig lille far
for alle de kære minder.
Den takkesang vi i hjertet bar
som nu mod din grav alt rinder.

Nu ligger du lunt i kirkegårds ly
bag skærmende bøgetræstoppe;
men sjælen er steget så højt over sky
Den er hos Gud fader deroppe

Det længe vil leve – det minde så rig
om dig med det kærlige øje
Nej aldrig! vi glemmer det blik fra dig
dit smil på de hjemlige høje.

Melodien er fra en sang vi lærte i skolen ” Der blæste en storm udi Kattegat” den handler om en landmand, der red ud med sine to heste under et stormvejer og reddede en fisker og hans søn, oppe i nærheden af Grenå. Jeg har ladet mig fortælle, at der står en mindesten et sted deroppe, med navnet ”Søren Kanne”. Jeg har ikke selv set den.

Jeg var som sagt på Korskærgård på i tid og blev behandlet ualmindeligt godt. De førte megen selskabelighed; men drengen og jeg blev ikke skubbet ud af den grund, de havde unge børns selv. De spillede meget kort til disse selskaber, det var mest L'hombre, og da de hørte at jeg kunne spille det, var jeg tit selvskreven til at deltage. Det skete også at Marius spurgte mig dagen efter, om jeg havde tabt meget, det var kun sket en gang, og det betalte han mig ”det var ikke meningen at jeg skulle fylde penge i hans gæster” sagde han.

Der var bare en hage ved de fester at bedstemor, altså fru Jacobsens mor bagte så mange boller til kaffebordet, og der var selvfølgelig et ordentlig lag smør på, og når de boller stor derinde hele aftenen, og mændene røg cigarer og damerne røg cigaretter, så var der altid en masse boller til overs, som så blev serveret for os dagen efter, det var mange gange en harsk mundfuld.

Bedstemoderen var en sej lille kvinde, hun og hendes mand der oprindelig var udlært som murer, havde ene to bygget den firlængede gård, kun hjulpet af en tømrer.

Bedste var håndlanger og bragte alle de store sten hendes mand skulle bruge, til ham i et forklæde, hun fortalte engang hvor mange forklæder hun havde slidt op, men det kan jeg ikke huske, det var mange i hvert fald.

Da jeg var der vart bedste over 70. Hun hjalp til at malke både morgen og aften, vaskede selv transportspandene og malkespandene, og skulle skynde sig ind og lave morgenkaffe, hun behøvede ikke sin datter, selv om hun var næsten 45, til at lave den.

Den slags mennesker slider sig selv op siger man; men datteren der blev hjulpet i alle ender og kanter, blev ikke nær så gammel

Det var det år, hvor jeg var på Korskærgård, hvor Frida og jeg blev gift, samme dag som min søster Martha og broder Frede. Brylluppet blev hold på gæstgiveriet ”Houg”, det der i dag anvendes til Amtets Forberedelseskursus.

Martha og Aksel, Ingrid og Jørgen samt Frida og Henrik 14 Maj 1938

Nu kan der tales så meget om, at det er så romantisk tre søskende bliver gift på samme dag, det stod også i samtlige aviser.

Gæsterne er ankommet til Gartner Svend på Øster Hougvej i Middelfart

Fridas og søstre
fra venstre:

Gerda
Ruth
Frida
Esther

Det var mest min moder der gerne ville have at vi blev gift samme dag, om det var fordi at tankerne skulle spredes lidt, fader var jo død året i forvejen, så det havde været en hård tid for mor. Det var den gamle provst Fogh Nielsen der viede os nede i Middelfart Kirke.

Brylluppet blev som sagt holdt på gartneriet ”Houg” og vi delte udgifterne, det var ikke det dyre traktement for eks. var der kun vand i glassene. Jeg kan huske at min broder Folke sagde ” I kunne da godt komme lidt saft i vandet, når det nu er på et gartneri det holdes.

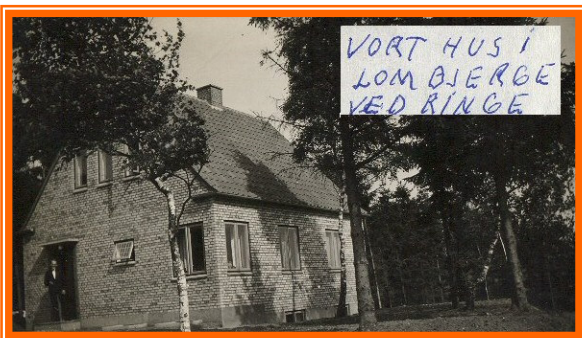
Det blev nu ikke rigtig den fest, vi havde tænkt os. Fars død året før og så alle de gamle mostre og onkel Rasmus fra Ollerup, de talte mere om far og den tid, end de talte til os, det er selvfølgelig heller ikke så nemt;

Jeg havde jo heller ikke sørget for hus og hjem, som jo var mandens pligt, især på den tid. Vi fik en toværelses i en kælder i en ”Total” forretning på Brovejen, hvor Frida skulle være til jeg havde aftjent min tjeneste hos Marius Jacobsen, Korskærgård. Planen var at vi skulle hjælpe Martha og Aksel med at passe gartneriet og en mindre grøntforretning nede i Østergade. Men inden jeg var færdig hos Marius, var Frida færdig med at passe grøntforretningen for Aksel. Det var sidst i trediverne og grøntforretning var ikke noget der kunne føde to familier, så Frida var da så fornuftig så hun sagde, de kunne passe den selv, hvorefter hun fik plads på Sindssygehospitalet.

Da jeg var færdig hos Marius, havde vi talt en del sammen om en grøntforretning inde på Vesterbro i Fredericia, det var en dame der ejede den, og hun havde samtidig leverance af gadekoste til Fredericia Kommune og til kasernen og hun lavede dem selv, så der kunne godt blive en levevej ud af det. Jeg kunne ikke få børstebinderiet med det samme, så jeg måtte nøjes med grøntforretningen, til at begynde med og der var ikke den handel vi havde regnet med, så det var ikke morgenrøde det hele. I det år vi havde den forretning boede vi ude på Stenhøjvej i en kvistlejlighed, det var faktisk vores første hjem og det var pudsigt nok, samme start vores tre børn har fået, men vi har jo klaret os helt pænt alle sammen alligevel.

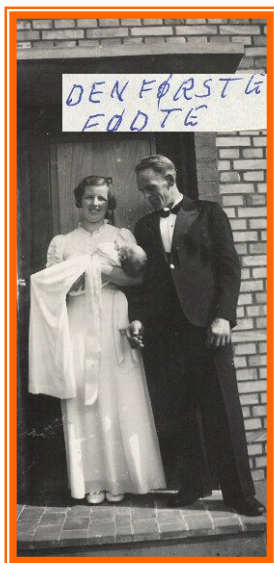
Frida har ikke mange gode minder fra forretningslivet på Vesterbro, for når hun kom ind i kållugten nede i kælderen, skulle hun med det samme ud bag ved og kaste op. Det var på det tidspunkt, hvor hun gik og ventede Poul, og sådan havde hun det desværre ved dem alle tre, så det var ikke så underligt at hun elskede dem så højt, da hun fik dem, og det holdt ved, frem i livet.

Da vi ikke kunne blive ved med at få føden af forretningen, måtte vi finde på noget andet, og da det var landbruget jeg havde lært, søgte jeg tilbage der til.

Jeg rejste ned til Jørgen Ovesen i Lombjerger for at spørge om han kunne bruge en mand og eventuelt hans kone, og det faldt i god jord, han var straks med på den. Jeg kunne begynde næsten med det samme som fodermester, og så må vi heller få bygget et hus til jer, og det kan du passende hjælpe med til, jo før jo bedre, jo før vi bliver færdige med huset kan vi få Frida herved.

Så det tegnede såmænd helt godt, det var just ikke det jeg havde regnet med at byde Frida; men da jeg ikke havde evnerne til at byde hende noget bedre, måtte jeg være glad ved det. Vi fik da et helt nyt hus at bo i og føden var vi da sikret, så var det da muligt at tiderne ændrede sig.

Det gjorde de da også; men på en helt anden måde, end vi havde tænkt os. Tyskerne invaderede landet, og det skete et års tid efter vi var blevet installeret i det nye hus, Poul var på det tidspunkt ni måneder gammel.

Det ændrede mange menneskers syn på mange ting og der var vist ingen der kunne analyserer de ting der skete med menneskene, de ændrede sig bare. Hvordan Jørgen Ovesen stod, blev jeg ikke rigtig klar over, man kunne ikke mærke noget på ham.

I det daglige var han den samme, generøse, men samtidig meget smålig, vi havde en aftale med ham, at vi skulle dele en gris med ham to gange om året, og den ene gang han kom hen med den, det var på en trillebør; men en halv time efter kom han igen og forklarede os, at han kunne ikke få vægten til at passe på den halve gris han havde fået, han ville gerne have lov til at veje vores halvdel om, det fik han selvfølgelig lov til.

Det viste sig så, at vores stykke vejede et kg eller 1½ kg mere end hans, så det skar han fra og tog med hjem, vi var jo blevet enige om en halv gris til hver.

Det var ikke altid let at forstå hans tankegang, ej heller den gang det første år var ved at være forbi, og vi skulle aftale nyt fæstemål, ville han kun leje os for et halvt år, Frida og jeg mente at det var det sikreste, med et helt år. Man går da ikke hen og bygger et nyt hus til os, for at bo der i 1½ år; men senere erfarede vi at det ikke udelukkende var for vor skyld han byggede hus, han var blevet gode venner med en familie Bonde og hans sønner i Rudme, og en af hans sønner fik da også huset så snart vi var rejst.

Der skete nemlig det, at min mor gik til samtalemøde i Middelfart sammen med fru dyrlæge Møller og af hende fik at vide, at hendes mand manglede en bestyrer til hans gård og til hende sagde, men, at det slet ikke var usandsynligt at Henrik godt kunne tænke sig at få den plads. Ved snak frem og tilbage, og telefoneren mellem dyrlæge Møller og Jørgen Ovesen, blev det klaret at det godt kunne arrangeres.

Frida og jeg rejste en søndag til Middelfart og fik talt med dyrlægen om pladsen og hvad vi gik ind til. I samtalens løb blev Frida lige godt lidt betænkeligt, da dyrlægen remsende op hvad der hørte til konens arbejde, og det var såmænd ikke småting. 3 køkkenhaver, hønsene og husholdningen, det vil sige en fodermester, en karl og en dreng og vi tre Poul, Frida og jeg, så det var ikke så underligt, at Frida blev lidt betænkelig ved det, så jeg skyndte mig at sige, at jeg skulle nok hjælpe hende med

køkkenhaverne. Nå – men resultatet blev at vi skulle tiltræde pladsen den 1. juni 1940 og lønnen var fast 2000 kr. om året + ½ gris. 1 liter sødmælk, 1 æg, 2 høns, 2 kyllinger og grøntsager + 1 kr. om dagen pr. mand til hjælp af kost og rengøring for karlene, det var som regel 1 fodermester og 1 karl og den meste tid af året en dreng, så der var nok at se til for en gravid kvinde, Helge blev født året efter og Else i marts 43, så det var strenge tider for Frida, især da hun fik årebetændelse i benene efter at hun havde født Helge, og det udartede sig huller på benene, som hun sloges med i mange år.

Vi havde en genbo, Karl Hansen og hans kone som vi kom en del sammen med, og det var først efter 4. maj, at vi opdagede at han var frihedskæmper. de kunne nok gå stille med det. Jeg husker også fra den tid, når engelske bombemaskiner fløj lavt hen over hovedet på os, og de så blev beskudt fra antiluftskytset ude fra Lillebæltsbroen og kuglerne mange gange ramte en sår bliklade vi havde korn i, det kunne ordentlig skralde.

Når det blev særlig slemt kravlede børnene ind under sengene og så godt med madrasser og dyner over sengene, så vi kom da skadesløs ud af krigen. Det var måske også dumdrigt at vi voksne, at vi aldrig gik i beskyttelsesrum, for det første – havde vi ikke nogen beskyttelsesrum og for det andet havde vi hørt og set det så mange gange, så vi regnede med, at der sker nok heller ikke noget denne gang.

Det gik bedst, da vi nåede et par år hen, og Møller var så heldig, at få et par remonter, et par heste fra militæret, det var to Hannoveranere, store kraftige heste, den ene fra rytteriet, den anden fra artilleriet; men de gik fint i spand sammen, og brune var de begge to; men vi var så heldige, at kun den fra rytteriet var til at ride på "Korsar" hed den, den anden blev vores såkaldte private kørehest, og den blev vi glad ved, og den passede fint til "Jumben", et lavt køretøj med sæder i begge sider, hvor der kunne sidde to voksne, og det var ret dybe sæder, så vi sad næsten i læ.

I sådan et køretøj fortog vi vores ferier de to krigsår 43 og 45 med "Kleppert" det hed remonten vi brugte som kørehest. Jeg husker det første år gik turen rundt på Fyn til familien og venner.

I jumben var vi: Frida, Poul, Helge samt Else i en lift eller tøjkurv var det vist, og så jeg, så havde vi endda en sæk hakkelse til foder til hesten og lidt skiftetøj til os, så vi sad lunt og godt.

Vi var på besøg i en halv snes hjem i de 8 dage turen varede og det kostede os et sæt nye sko til hesten og en tur op i Odinstårnet, et tårn der var lavet som en turistattraktion, af tykke rør, der havde været anvendt til opførelse af Lillebæltsbroen ved støbningen af sænkekasserne

Vi havde været så forudseende at aftale med vejrguderne, og vi havde også et fint vejr på hele turen, vi var da kommet så langt at vi næsten kunne se hjem, da det begyndte at regne, så det var ramt fint. Jeg ved ikke om i ved at heste der har været længe væk fra stalden, et par dage eller flere og de så opdager, at nu går det hjemad, så behøver men ikke at drive på dem, så løber de så stærkt som de orker.

Som eksempel kan jeg nævne, "Kleppert", vi havde været inde på Gribsvad Kro, for at hestene kunne få et hvil og Frida kunne skifte ble på Else, og vi kunne få os en kop kaffe, inden vi tog den sidste strækning til Middelfart. Da kunne jeg mærke på hesten, at den var klar over, at nu gik det hjemad, hvordan de ved det, ved jeg ikke; men den bestemte farten. Der er ca. 23 km fra Gribsvad til Middelfart, og det løb den på 55 minutter, trods det at vi var startet fra Odense om formiddagen, det hjalp selvfølgelig en del, at der jo ikke var trafik på vejene, der var langt imellem køretøjerne.

Det samme var tilfældet det andet år vi var på sommerferie, på den måde. Der var heller ingen trafik, ingen biler, selv om krigen var slut, det tager trods alt sin tid, at få det hele i gang igen.

Det år tog vi til Skanderborg, eller rettere Virring, op til min søster og svoger, den strækning tog vi i to etaper, første tur til Hedensted, hvor vi overnattede på et hotel, hvor der var stald til hesten, og vi fik værelser i tårnet, det var et der var på hotellet og der blev vi behandlet så godt, at vi blev enige om, at tage der ind på hjemturen også.

Det var også 8 dejlige dage på denne tur, bortset fra nogle bekymringer jeg fik der oppe. Min svoger havde et lille hus nede ved Stilling sø til feriemål, eller fritidshus. Der var vi kørende ned den ene dag og binder hesten ved et træ i skoven der støder op til huset, vi skulle også prøve en lille båd der lå der. Da vi så skulle hente hesten, da vi skulle hjem, var den væk. Jeg må nok sige at jeg fik sved på panden; men jeg måtte se om jeg kunne finde den, og jeg var så heldig, at jeg traf en mand, der kunne oplyse mig om, at han havde set en gårdejer og hans karl, der havde kørt noget brænde hjem fra skoven og der rendte en løs hest ved siden af vognen, så det var da muligt at det var den.

Jeg henvendte mig på gården, og fik bekræftet at det var den. De havde bunden den ind i stalden til de andre heste, så jeg måtte bøde 18 kr. for at få min hest igen, det var der såmænd ikke noget at sige til, selv om atten kroner var mange for mig på det tidspunkt. Det var dog 2 dagslønninger. Det kunne vi så tage som en oplevelse mere, sammen med de andre ting der sker på sådan en tur, især drengene nød turen. Men otte dage går hurtigt, især når man bruger to dage derop og ca. 2 dage på turen hjem. Vi overnattede, som det var besluttet på turen derop, på Missionshotellet, der var bare en ting vi ikke havde taget i betragtning og det var, at folketinget havde vedtaget en pengeombytning, der skulle være slut den dag vi kom hjem, og damen der ejede hotellet havde været i hendes sparekasse og fået sine penge byttet, da vi kom, så hun kunne ikke bruge vores penge.

Det kom vi nu nemt over, hun var meget flink. ”Nu får jeg jeres adresse, og i får min og regningen med hjem og så sender i bare pengene i morgen når i får dem byttet!”

Det er nu en rar fornemmelse, når folk stoler på hinanden, især i pengesager.

Det var nok ikke det at regeringen gjorde siden at de mente, at det var nødvendig at lave en ombytning, for vi småfolk betød det ikke så meget; men dem der havde mange sorte penge i omløb, var det jo en streg i regningen.

Men tilbage til dagligdagen: som sagt havde vi mange forskellige heste der på gården, vi havde to røde, som vi ikke kunne stole på, de blev ikke stående, hvor vi satte dem, hvis vi ikke havde fat i tømmerne.

Jeg husker en gang, at min svoger Anker, havde fået lov at låne dem, på den betingelse, at han under ingen omstændigheder måtte gå fra dem. Han skulle køre nogle kartofler hjem til sin far; men det blev kun en sækfuld, den bar Anker ind og imedens stak hestene af med vognen og resten af kartoflerne, de rendte en tur ned ad Brovejen, om ad Norgesvej op af Finlandsvej og hjem til gården, det ene hjul var ikke til noget, den ene sidefjæl var røget af og resten af kartoflerne. Hestene var meget rolige da de kom hjem, de var aldrig vilde. Jeg husker en gang de lavede en lignende tur, da havde ikke nogen vogn med sig, derimod en plov.

Vi havde kørt gødning ud på et jordstykke nede ved Russelbæk, hvor der nu er Danmarksgade og fodboldbanen

Når vi så havde kørt staldgødningen ud i små stakke, skulle det spredes og det foregik med en greb, det var mig der spredte og der manglede nogle stakke i, at vi kunne få det sidste stykke pløjet. Så Regner, (det hed karlen) satte ploven og hestene nede i den ene anden af furen og bandt hestetømmerne godt fast til ploven og begyndte så at hjælpe mig med at sprede, det sidste gødning; men det havde nok taget for lang tid, for hestenes vedkommende, de havde i hvert fald fået væltet ploven, og så ville de op at se, hvad vi lavede. De kom lige imod os, jeg sprang lige ud foran dem og fik fat i hestenes hovedtøj, og det tog også farten af hestene, men så sprang den ene af remmene i den enes hovedtøj, så hang jeg kun i den ene arm, og da så den heste ramte mig flere gange med sine forben, måtte jeg slippe til sidst, så de rendte over mig med ploven bagefter ... havde ploven ramt mig med skæret, var jeg blevet sprættet op; men jeg slap med en skramme i baghovedet og så fik jeg en indsprøjtning mod stivkrampe hos dr. Tønnesen. Hestene fortsatte ind over Gartner Hansens jord og ud på Assensvej og op mod det gamle sygehus, inden de nåede hjørnet, løb de på

hver sin side af en elmast, og de havde så meget fart på, at tømmer og hamme sprang i stykker, så de blev fri af hinanden.

Derefter fortsatte de side om side ned af Assensvej, om af Mejersgade, ned af Frederiksgade og derfra til højre ud af Odensevej og derefter ud af Bogensevej indtil de nåede en god græsmark ude på Staurby Mark, der var for god til at rende forbi, så der blev de indtil der kom nogen og tog sig af dem. Hestene tog det meget roligt, der var ikke spor panik i dem, så de tog meget roligt med hjem, men Møller var ikke helt dristig ved at beholde dem, så de blev solgt igen. Man kan ikke sige at det var en stille og rolig hverdag der på gården.

Medens vi var på gården under krigen, var der ikke meget arbejde på Nordisk Kabel og Trådfabrik, så der var mange der gik på halvtid, nogen hver anden uge og mange var afskediget, så det var altid nemt at få arbejdskraft, når vi stod og havde brug for det. Det var nemlig sådan den gang, at da kunne man tale om sulteløn i understøttelse og den gang skulle man stille hver morgen kl. 7 for at få stemplet sin fagforeningsbog, hvis man ikke fik arbejde anvist, og fik man det var det bare om at sige tak til, for ellers var der ikke penge.

Det var ikke lige morsomt for mange af dem, når de var vant til at stå inde ved en maskine, og så pludselig skulle ud på landet til bønderne og trække roer op når det var efterår eller hakke roer over foråret. Det gik helt godt på de mindre ejendomme, mindre behageligt var det på de store gårde, da var det nemlig akkordarbejde og når man ikke var vant til det arbejde kunne man ikke tjene ret meget, så de var altid godt tilfreds, når vi havde brug for dem. Der var især to familier der på gaden, som var næsten altid fast og det var Hans Lillelund og Charles Bech, konerne kunne også godt sammen, så det kom Frida til gode, ja også de andre koner, Frida havde jo trods alt noget der på gården som de andre ikke havde.

Hans Lillelund havde fire drenge, som færdedes meget der på gården, nu boede de lige over for dyrlægen, så de var næsten altid sammen med et par af dyrlægens børn.

Møllers havde også fire; men den ene var en pige, Gerda. Hun havde mest leget med drenge og det prægede hende også, det var mest det udendørs arbejde, der passede hende bedst, det blev også sådan, at hun var på gården et halvt år efter hun blev konfirmeret og gik ind i arbejdet som karl, og det klarede hun fint. Hun var også ude på en gård på Hindsholm et års tid; men gik så alligevel ind som sygeplejeelev. Dyrlægens var ikke så begejstret for, at hun skulle fortsætte med karlearbejde, især ikke fru Møller, hvad vi godt forstod.

Det var også på den tid at Finland anmoder den danske stat, om at modtage en del finske børn, der var mange der var blevet faderløse i vinterkrigen med Rusland.

Frida og jeg snakkede sammen om det og blev enige om at tage én, selv om vi havde Poul og Helge den gang. Jeg syntes det var modigt gjort af Frida, vi var dog nok i forvejen, det var i foråret 1942. Så skete der det, at da Frida kom op på stationen og skulle hente hendes barn, var hun blevet lidt forsinket, de andre der skulle have finnebørn, havde været og taget deres part; men der var to tilbage og det var søskende, og dem kunne Frida ikke nænne at skille ad, så hun tog dem begge to, en dreng og en pige, pigen var lidt tilbage, hun var faldet ned af et køkkenbord som lille, fortalte drengen.

Vi talte om det bagefter, at det var nok derfor, at pigen ikke var taget, for der må jo have været et par forældre til pigen også; men det blev aldrig opklaret. Drengen hed Hejki og pigen Lempi Pitkanen.

Vi fik indtryk af at de befandt sig godt, sproget var en stor hindring for at gøre sig forståelig, det finske sprog er meget vanskelig. Det var meningen at de skulle være her i ca. tre måneder, men det blev mere end et halvt år og på det tidspunkt var Frida temmelig langt henne med Else, så det kneb for hende at klare dem begge to, de var ca. 9 – 10 år; nu kan jeg ikke huske om det var fru Møller, der tilbød at tage den ene, eller det var os der bad dem om det; men resultatet blev at de tog denne ene, og det var drengen, det var jo den pæneste.

Vi mente også at det var ret rimeligt at de tog den ene, de havde meget mere plads i det store hus og meget bedre råd til det; selvfølgelig var det os selv der havde rodet os ind i det.

Børnene havde stort set ikke mere tøj end det de kom i ; men henne ved dyrlægen havde de en del drengetøj, der var blevet for småt til deres, så det fik Hejki. Pigetøj derimod havde de ikke noget af, så der fik Frida noget at spekulerer på; men hun havde den gamle symaskine af moster Ries, og så gik hun i gang med at sy et par kjoler til Lempi af et par kjoler fra hendes ungdomstid, selv om de var beregnet til at bruges, hvis hun selv fik en pige; men det var nu i øjeblikket det gjaldt, og det var alt for dyrt at købe, hvis man kunne?

Sådan var Frida, hun gav hellere end hun tog imod, det vandt hun mange venner ved, så det var det værd.

Vi havde som sagt et dejligt sammenhold, mellem gårdene og beboerne på gaden, så det resulterede i høstgilder, hvor dem der havde hjulpet os i høsten selvfølgelig var med, børnene var selvskreven. Og så var der udflugten til Klintelykken i Vejlbj Skov. Det var en gård, hvor dyrlægen kom i praksis, det var 3 ældre søskende der ejede den, og så havde de græsgange nede på nogle bakker og dale ned til Båring Vig, hvor vi havde vort ungkvæg gående om sommeren, og det var dertil hvor vor udflugt gik. Det var skam en hel korttøge når vi drog af sted, først den store Charabang med 2 heste for, så en fladvogn med en hest med alle medkurvene og kaffekanderne og en tre unge til at passe på det. Derefter kom den store jumbe, den vi kørte på sommerferie i, hvor de ældste og de yngste var placeret og til allersidst den lille jumbe fyldt med dyrlægens børn og andre, hvem der var plads til, forspandet var ”Ispinden” en lille mørk islænder.

Så der var skam liv i gaden når vi drog af sted i køretøjerne med alle de glade mennesker. Det lavede op i hverdagen og fornøjelser var der ikke for mange af i de år. Det daglige bød ikke på de store oplevelser, vi havde en ting der gav os en del problemer og det var drikkevandet, da vi kom der var vi tilsluttet vandværket der i byen; men det blev dyrlægen ret hurtigt klar over, at det var for dyrt, så vi måtte have lavet det om. Vi måtte allerførst have vores egen brønd pumpet tom, så jeg måtte stille over hos dyrlægen til forhandling om det spørgsmål.

”Allerførst må du have Falck til at pumpe brønden tom, så vi kan få den rensat”, ”Ja, det er godt nok sagde jeg, men jeg har talt med Falck, og de har kun en sugepumpe og sådan en kan kun suge fra en dybde på 12 alen = 8 m ifølge naturens lov og da brønden er 10 m dyb, kan den ikke bruges.” ”Så må vi ha’ den lov lavet om” kom det prompte fra Møller.

Resultatet blev at vi fik en brøndgraver der havde en trykpumpe, så vi fik ham til at pumpe brønden tom og rense den.

Det gik også helt godt et stykke tid; men på grund af, at vi havde fået lavet en ajlebrønd ikke så langt fra brønden og ajleholderen må ikke have været støbt godt nok, der sivede i hvert fald ajle ned i brønden, så det kunne smages, så galt i havregrøden, men det var først da jeg fortalte ham at kørerne ikke ville drikke vandet, at han reagerede.

Så fik vi vandværksvand igen, - der var mange måder at spare penge på, det oplevede Møller tit.

Men som sagt kvægbruget var hans største interesse, der på gården, altså – så meget mælk som muligt. Jeg husker en gang han sagde til Verner, det hed vores fodermester på det tidspunkt, at den dag der står 500 på mælkespandene fra mejeriet vil han holde et gilde, det skulle selvfølgelig holdes der på gården; men ham og fruene ville da gerne deltage. De 500 der skulle stå på spandene var 500 u = 250 kg, det brugte de endnu den gang på mejeriet. Det er jo så nemt at holde gilde når man bare skal lægge et par hundrede kroner på bordet og lade andre ordne resten.

Men det er atter Frida der må holde for igen, en anden én kunne jo ikke tillade sig, at gå ind for at hjælpe.

Jeg snød mig til et par gange imellem når han var ude, men han var ret så ubehagelig, hvis han kom og så, at jeg bar nogle tørv eller brænde ind til Frida, selv om han vidste, at hun gik med huller på benene, hvor hun gik med gazebind bundet om dem.

Vi fejrede så denne mælkefest med suppe, steg og kager (tror jeg nok). Så havde jeg været nede i byen i en legetøjsforretning ”Tip – Top” hed den og der fik jeg fat i et spand heste (hvide) forspændt en fladvogn, hvorpå der stod en halv snes mælkejunger (det er mælkespande med låg på og en hank i begge sider), som vi brugte dem dengang bare i større format 40 l i hver spand, så dette køretøj stod midt på bordet.

Til festligheden havde jeg lavet en sang; men ikke én, der kun handlede om mælken; men så meget andet der optog sindene i de tider.

Melodien var den vi brugte til ”Danmark, dejligst vang og vænge”

Danemark, vor moder kære,
skøn og ung du står.
Rådet mange år med ære
i den gamle gård.
Sønner raske – døtre fagre
smykt med bakker, eng og agre,
du i dine arme favne,
gav dem skønne navne.

Fyn vor moders datter hulde
se – jeg hylder dig.
Du fik alle skåle fulde,
er på ynder rig
Livet er bag hegn og haver,
virket bliver blandt gyldne traver.
Dine barndoms skønne sange
toner trindt om vange.

Hele flokke muntert vugger
i den friske sø.
Jylland dog på fastland pukker
er den halve ø.
Fjorde, vige, Bælt og sunde,
rammen er om danske lunde.
Vande skiller, vande binder
både – bro dem tvinder.

Danmarks sundhed – Danmarks sønner,
Danmarks fremtid stor.
Englands slotte, Kinas rønner,
vidt dit ry det for.
Toget stønner, skibet laster
og mod fremmed havn det haster.
Fremtid lover – løfte giver
Fred og arbejdsiver.

Jydeland du stolt af styrke,
strækker dig i nord.
Dine sønner trofast yrke,
dyrker stridig jord.
Alen brød og stemme bække
planted gran og fyr i række.
”Rugens sange” – Skjoldborgs viser
Jydemindet priser.

Her vi alle nu er sammen
i et muntert lag,
for til fest i fryd og gammen
fejre mælkens dag.
Koen med den gode stamme,
det er danmarks folkeamme
vi på den i fred og lykke
Danmarks fremtid bygge

Mejeri

Jeg kan også huske, at jeg skrev en sang til et høstgilde, det var ret efter det andet gilde her. Da holdt vi gildet ude i laden. Den gik på melodien ”Vipper springe over klinge”

Høsten inde
Bonden finde
fred i sjæl o sind
Takker for Guds gaver,
Hjertet sig belaver
på en højtidsstund.

Byger kommer,
Danmarks sommer
ret så lunefuld
Vinden går i sønder,
driller Danmarks bønder
væder markens gule.

Gule – røde
skoven gløde
er i farver lagt
Gamle skønne haver,
markens gyldne traver,
hvilken højtidsdragt.

Mørke, trange
år så lange
stred vor gamle mor.
Hjertet nu sig fryder
fra hver mand det lyder
høst på frie jord

Fra hver hytte
prøv at lytte,
festen er i gang.
Ungdom går til gilde
ud i natten stille
lyder takkesang.

Ja det var de festlige stunder, når øjet var opladt, hånden øvet – tanken på flugt over støvet.

Der var også den daglige dont, og det var såmænd ikke altid lige opløftende, jeg husker en gang, vi havde fået et mægtigt regnskyl, det var tidligt på efteråret, og kloakken ude i gaden, som skulle tage afløbet fra stuehuset og kælderen, var ikke lagt dybt nok ned, så det skete ret ofte, at der stod vand i kælderen.

Da den byge var over, kom vi tanke om kælderen og da vi fik lukket op derved, stod der over en meter vand og i det svømmede der en del rugbrød, som vi havde købt og en hel del grønne pinde (det vil sige, det var snitbønner) som Frida havde saltet ned i 3 store lerkrukker, desuden havde hun en del stegeflæsk, der var saltet ned i to andre krukker. Det hele var ødelagt af alt det kloakvand, så det var ikke til andet end at smide ud, og så ellers få skrubbet kælderen ren, da vandet drev væk.

Sådan noget lærte man også at leve med, lige som en hel masse andet, som ikke gav andet end ulejlighed, skønt der var mange der havde fiduserne og frækheden, nok kunne skaffe sig lidt ekstra indtægter, der var jo mangel på mange ting, der i krigsårene.

Der var en del sygdomme blandt kvæget på den tid, blandt andet kalvekastning, og det havde hjemsøgt Møllers besætning, det vil sige, at kørerne aborterede og det kunne varieres fra 2 måneder for tidligt til 6 måneder og en del af dem kunne vi ikke få med kalv, så det satte mælkeproduktionen meget ned. Økonomisk kunne det jo slå Møller helt ud, da han havde den store praksis at tære på; men humøret fik jo et knæk en gang imellem, også den gang jeg blev ramt af det. Det lyder mærkeligt, det indrømmer jeg; men den gang kaldte man det kalvekastningsfeber eller svingfeber, det udartede sig ens, feberen svingede mellem 36° til 40°, så man var ikke rigtig i hopla. Jeg blev også indlagt på sygehuset og lå der i 4 til 5 uger, det var til tider kedeligt og langtrukket; man følte sig til tider slet ikke syg. Jeg havde nu ikke grund til klage, det havde Frida i hvert fald mere grund til, hun havde 3 børn og tre karle, hun skulle sørge for, ved siden af at hun rendte hen til mig på sygehuset og jeg tror hun kom daglig, dyrlægen kom derimod kun én gang. Jeg forstår ikke Frida kunne overkomme det hun måtte alligevel have holdt meget af mig.

Da krigen var slut ændrede mange ting sig, især for Frida og jeg. Møller havde længe gået og talt om, at jeg nu ikke skulle gå og være bestyrer der på gården hele tiden, jeg skulle have noget for mig selv, og han skulle nok hjælpe mig med at få noget sat i gang.

Frida og jeg snakkede sammen om det og blev enige om, at jeg søgte ind på fabrikken; men så skulle vi have noget at bo i og det var ret så vanskelig, lejligheder var der ingen af, og da vi henvendte os til kommunen, fik vi anvist en halv skolestue, den anden halvdel var der en anden familie der skulle have, man trak bare sækkelærred midt imellem lokalet.

Det forslag ville vi nu tænke over, der måtte da være andre muligheder, mente vi, så henvendte vi os til en ejendomshandler Alexandersen og han anviste os flere billige ejendomme; men trods den situation vi var i, syntes vi ligegodt, de var for billige, altså for små og for dårlige, vi måtte trods alt være bedre vant, siden vi kunne vrage det vi fik anvist.

”Jeg har selvfølgelig også bedre ejendomme vi kan se på!” sagde Alexandersen og den ene af dem, faktisk den første faldt vi for, det var nr. 13 på Rolighedsvej, det var et dejligt hus, et der var bygget med statslån, så der skulle være plads til 2 familier; men det ville jo billiggøre huslejen. 40 kr. om måneden lyder ikke af meget i dag men det hjalp jo til, vi kunne jo ikke selv bestemme hvor meget vi ville have i husleje. Huset var bygget i 1942 og kostede 23.000

Jeg har her sprunget frem i tiden, jeg begyndte som sagt på kabelfabrikken i 1945 og var der til februar 47, og det var såmænd ikke værst, det var ensformigt, og men ser ikke rigtigt resultatet af ens arbejde. Det var almindelig dagløn og forskelligt arbejde det første årstid; men så kom jeg ned i en afdeling, hvor de lavede hestekosøm og oksekosøm, de sidstnævnte var eksport til Ægypten. Mit arbejde i den afdeling var, at valse den runde ståltråd til firkantet, så der var træk på, når trådene skulle slæbes igennem valserne, og det var så mit job at indstille valserne til det mål, som der passede til sømmene.

Det var især svært den første tid, at få valserne til at trykke ens, både på den ene led og på den anden, for ellers kom der nogle flis på den færdige tråd, som var meget skarpe, og det var ikke altid let at se dem; men man mærkede dem til gengæld meget stærkt, når man tog sådan et bundt tråde og skulle tage dem op fra sådan en tromle og den var så høj at jeg måtte stå op på en platform for at få den op over kanten af tromlen og sådan et bundt tråde vejede 75 kg så der skulle tages ved. I dag har de jo både kraner og truck, så slæbet er mindre.

Jeg husker også at jeg gik hjemme i en otte dages tid, på grund af bulne hænder, som jeg havde pådraget mig af de skarpe fliser, der var i tråden og som skar mig i hænderne og bedre blev det jo ikke når der kom olie og petroleum i sårene. Men til sidst blev jeg klar over, at valserne skulle indstilles nøjagtig og det lærte jeg.

Med tiden faldt jeg godt til nede i hestekosømmene, som vi kaldte det derovre. Det var en flink værkfører vi havde, Jørgensen hed han og boede i Hessgade, han var meget landbrugsinteresseret, hvorfor han af og til kaldte mig op på kontoret, da der var nogle spørgsmål, han gerne ville have svar på, han havde en søn der havde en lille ejendom.

Jeg opdagede efterhånden, at jeg aldrig havde underskud på akkorden, fordi jeg var oppe at tale med ham, hvor jeg måtte stanse maskinerne.

Der var meget brug for søm, der lige efter krigen og især til eksport, så der var tryk på maskinerne, jeg kan huske at ingeniør Rømer fortalte os engang, at i øjeblikket lavede de 40 mill søm om dagen + et par mill skruer, samt mange tykkelser af forskelligt ståltråd og pigtråd. I den tid jeg var der, var der ene 800 – 900 arbejdere.

En eftermiddag jeg kørte hjem fra fabrikken, var der en bil der stoppede op foran mig , så jeg stod af cyklen og gik derhen, så så jeg, at det var dyrlæge Møller og hans assistent Jacobsen.

Efter at have hilst på dem, spurgte Møller mig om ikke jeg kunne tænke at komme op at hjælpe ham og Jacobsen med noget laboratoriearbejde og blanding af pulver og medicin til brug i praksis.

”Altså vedvarende arbejde” sagde Møller; men da jeg kendte Møllers svingninger og sindsstemninger, trak jeg lidt på det. ”Ja du kan jo tænke over det nogle dage,” sagde han” og så give mig besked, med hensyn til lønnen, vil jeg i hvert fald give dig mindst lige så meget som du kan tjene på fabrikken.

Jeg kørte så hjem, hvor Frida og jeg drøftede sagen.

Frida og jeg talte sammen om det, da jeg kom hjem og hun sagde, at hvis jeg kunne tænke mig det og turde sige nej det faste arbejde og ligeledes turde prøve min tålmodighed over for Mølle, hvad der i hvert fald var en nødvendighed.

Jeg kunne ikke rigtig forestille mig at være inde på fabrikken resten af min tid, selv om jeg ikke fandt slæbet på landet særligt attråværdigt, var jeg ligegodt levet sammen med det, under hele min opvækst, så det er jo ikke sådan at smide af sig, ej heller fysisk og det bliver jeg også mindet om, en gang imellem når Frida minder mig om det, både i tale og i gang, og jeg tager det også til mig i det stille, og erkender det

Jeg skrev også en sang i den tid, det var efter jeg havde fået valserne til at køre, uden at lave flis, så havde jeg gerne et kvarters tid, hvor jeg bare skulle holde øje med maskinerne, og den benyttede jeg til at skrive ned, hvad jeg kom i tanke om.

Jeg husker engang jeg sad og skrev og da jeg rejste hovedet for at se til maskinen, så jeg en ældre ingeniør oppe fra kontoret, som stod og så på mig; men de eneste han sagde til mig var, at jeg hellere måtte tage det skriftlige med hjem, og så nøjes med det praktiske her ude, det gjorde jeg så.

Det her foregik om vinteren, hvor i sne står urt og busk i skjul.

Jeg står og drømmer mig derud
hvor lærken har sin rede,
hvor haren tumler med sin brud
ad agrene de brede.

Derud hvor spiren løkkes frem
af sol bag hegn og haver
og løfte gir til mange hjem,
om høst med gyldne farver

Hvor æbletræet med sit flor
har smykket hver en have
og kyllinger og hønemor
er kommet ud at trave

Når kornet grønnes over vang
og viben går i enge
og lærken med sin forårssang
har rykket i os længe

Og storken går i sindigt ro
i eng hvor koen gumler.
Ved piletræets gamle rod
de ræveunger tumler.

Naturen folder ud sin magt
og sprænger knop og kviste,
med den vi leve må i pagt
om ej vort håb skal briste.

Resultatet af Fridas og min samtale blev så, at jeg ja til dyrlæge Møller .
Jeg startede så hos dyrlægen februar 47 og det foregik nede i kælderen, hvor jeg blev sat til at veje medikamenter af, blande de forskellige slags og fylde dem i forskellige poser, som bønderne så kunne fylde i deres dyr alt efter sygdommens art, jo mere medikamenter de fik, jo mere tjente Møller og det var jo nødvendigt, når han nu skulle tjene til mig også.
Laboratoriearbejde var der ikke så meget at, til at begynde med, jeg kan huske jeg stod og vaskede petriskåle af og lagde dem på en taburet, hvorefter jeg tørrede dem af med et viskestykke, så jeg kan da sige jeg lærte det fra bunden af og i det små.

Men det var jo lige efter krigen og efter en krig sker der jo en ekspansion, hvor alle de tekniske og grundlæggende ting, som menneskene i deres iver efter et støtte og hjælpe deres medmennesker, især deres armeer til at kunne modstå fjenden og eventuelt vinde krigen.
Alle disse ting kom jo også til Danmark og satte sig spor i vor dagligdag, og for vort vedkommende i veterinærkontrollen, hvor man havde fundet ud af, at det ikke var nok, at man lavede god og kraftig kost, hvis men ikke samtidig opbevarede det så sterilt som muligt.

Til at begynde med var det især mælken og dens holdbarhed, som Møller satte ind overfor, hvad der var ret naturligt, da han havde gård selv og hans arbejdsfelt var i besætningerne på landet. Jeg husker en gang da jeg var på gården, jeg tror nok at fodermesteren havde nogle dages ferie og at det var mig, der passede køerne og da havde vi fået afregning fra mejeriet, da havde vi fået påtegningen 2 klasse, og den havde Møller selvfølgelig også set, og ”hille den røjne samalie” hvor han kom og skabte sig ”at man ikke kunne give fodremesteren fri et par dag, uden man fik påtegningen 2 klasse, og mig der skal ud at påtale over for bønderne, at hvis de ikke holder deres mælkeaggregater rene og i orden” Jeg tillod mig at sige, at den seddel vi havde fået her, var fra sidste uge og da havde Verner ikke fået fri. ”Nå, men det er da ligegalt for mig!” sagde han så, og det kunne jeg ikke benægte. DA han så var gået igen, tænkte jeg, du må heller gå ud og se om sien og køleapparatet er i orden og så fandt jeg heldigvis nogle gamle mælkerester i en lille stuts, hvor mælken løb igennem fra køleapparatet, så den fik jeg ordentlig rensat, tænk hvis han havde kommet og fundet det.

Vi tog prøver af bøndernes mælk en gang om måneden og det foregik på mejeriet, når mælkekuskene kom ind med mælken og når den blev hældt op i vægten, en beholder der hang på vægten, tog jeg en prøve af den og hældte det op i en lille flaske, der decinficeret i klorvand, hvorefter vi tog det hjem på laboratoriet og undersøgte det.

Det vi særligt gjorde noget ud af var klassificeringen, vi satte en bestemt mængde methylenblåt til mælken, og var det affarvet inden 20 min. var det 4 klasse inden 2 timer var det tredje kl. og inden 5 timer var det 2 kl. 1 kl. hvis de holdt farven efter den tid.

Så var der undersøgelse for colibakterier, de såkaldte tarmbakterier og der kunne vi se hvor godt de tørrede yverne af inden de malkede, det var ikke fordi colibakterierne i sig selv var særlig farlige; men kunne de trives det pågældende sted, i mælken, i kager kød og anden animalske fødevarer kunne andre farlige bakterier også trives, så kunne vi deraf se, hvor vi skulle have vores interesse fangen.

Når vi så havde fået resultaterne af mælkeundersøgelsen tog Møller ud til dem der havde de ringeste resultater og så fik de ellers læst og påskrevet, alt efter rang og stand og Møllers temperament; men alt i alt, kan vi ikke sige andet, end han gjorde et stort stykke arbejde, for at forbedre kvaliteten af mælken.

Han havde også en fin næse for de ting der kom frem, det skulle helst være lidt epokegørende, almindeligheder interesserede ham ikke; men der kom noget frem inden for veterinærarbejdet, som ændrede Møllers og laboratoriets stil og interesse. Det var den såkaldte masitits bekæmpelse, en kronisk yverbetændelse, der havde angrebet mange køer og det var en betændelse, der gav sig synlige udslag, men ødelagde vævene i yverne, så mælkeydelsen gik betydelig ned, de kloge dengang, det var i halvtredserne, havde regnet ud, at det var ca. et tab på 200 mill årligt til de danske bønder.

Så der var noget at tage fat på, og det passede Møller meget godt, når der var arbejde forude, det med at planlægge var noget han elskede, og få os sat i sving, så kom han gerne med denne tese, ”arbejde fremad i kor”

Så vidt jeg husker, var herregården ”Gyldensten” ved Bogense den første besætning vi foretog prøver af, det var ligesom at herregårdene var mest ivrige efter at få foretaget prøver og evt. behandling, eller det var fordi de havde mere fremsyn, det mærkedes jo også mere på mælkemængden, når der var så mange køer på et sted.

Med hensyn til herregårde havde vi en hel del, blandt andet Wedelsborg, Billeskov, Brahesborg, Bragesholm, Erholm, Søndergårde, og vi var også et par gange på Hollufgård.

Efterhånden kom dette mastitisarbejde ind i faste rammer igennem mejerierne og så måtte de med alle sammen både små og store landbrug. Så var det op til os, at få taget prøverne, det drejede sig om at få det tilrettelagt således, at vi havde fuld kontrol med arbejdsgangen, der måtte jo ikke være alt for mange pauser efter Møllers formening. Jeg tror såmænd ikke at det var udelukkende af økonomiske grunde, at han havde noget imod pauser; men det var hans medfødte aktivitet imod, han skånede heller aldrig sig selv. Jeg fik lavet nogle stativer til at have reagensglassene i, over hos genboen en snedkerforretning (værksted) tre lag krydsfiner, der var hævet over hinanden og boret huller i de to øverste lag 96 huller, så der var plads til 24 køer a 4 patter og dem fik jeg lavet 20 af, ligeledes skulle vi have nogle kasser til at stille petriskåle i (det er nogle flade glasskåle) hvori der hældes noget agar (en slags gelatine) der er tilsat forskellige substrater bl.a. blod, hesteblood som Møller og jeg udtog af hestene omme på mejeriet. Senere hen tog vi også blod til laboratoriet i Fredericia og fik også en del samarbejde med dem på mastitisområdet, som kom mig til gode senere hen, da stadsdyrlægeembedet blev nedlagt og veterinærområdet kom ind under Fredericia, hvor jeg flyttede med over.

Men der skete jo en hel del ting inden vi kom så langt.

Til at begynde med klarede vi det selv, Møller, Jacobsen og jeg, men efterhånden det blev organiseret gennem mejerierne, kunne vi nok se, at der skulle mere mandskab til. Jeg skulle også have mere tid til at dygtiggøre mig på det felt, jeg var jo nybegynder; men jeg var heldig stillet med de to læremestre jeg havde.

Jacobsen var stille og rolig og ikke bange for, at forklare og vise mig tilrette, mere end en gang, hvorimod Møller mente, at når jeg havde fået det anvist en gang, så skulle det være nok, og den sammenblanding, af de to metoder viste sig at være godt, jeg var altid rolig når Jacobsen var der, så kunne jeg altid spørge igen, hvorimod når Møller var der, skulle man nok lære at høre efter, der var ikke tid til gentagelser, derfor lærte jeg at finde det frem i bøger og veterinære tidsskrifter og når jeg først havde set det på tryk, sad det bedre fast.

Jeg fandt også ud af, at det var interessant at arbejde med , så er det altid lettere at tilegne sig stoffet.

Den daglige kontrol, det vil sige: undersøgelse af konsummælk, forskellige kager, især dem med creme og flødeskum opkøbt hos forskellige bagere i byen, ligeledes indkøb af forskellige pålæg og farsen hos de forskellige slagtere, kom man hurtigt ind i , det blev nærmest rutine for det var de samme bakterier, om end i større eller mindre grad, alt efter de handlendes opfattelse af renlighed. Hvor mærkeligt at se, hvor forskellige den slags love er lavet til beskyttelse af konsumenterne, for eks.: i slagterier og slagtehuse kommer veterinærkontrollen og påser at alt er rent og lavet efter forskrifterne, hvorimod i bageriet havde kontrollen ikke noget at gøre, det sorterede under fabrikstilsynet, det blev jo bagt, sagde man, så der kunne jo ikke overføres bakterier der; men efterhånden som de forskellige cremer og flødeskum og syltetøj fandt mere og mere anvendelse i kageproduktionen, kunne myndighederne nok se, at det blev mere og mere påkrævet med kontrol også der, det blev så også overladt til veterinærkontrollen.

Vores travleste tid på laboratoriet var ubetinget den periode, hvor vi havde mastitisbekæmpelse, og for mit vedkommende blev det mere og mere mig, det kom til at hænge på, Møllers interesse var jo ikke så langvarige. I starten var jeg mange gange med ham ude, at holde foredrag om aftenen i forsamlingshusene, vel nok mest for at vise vej, det havde jo også sin berettigelse, vi var helt i Svendborg engang. Der kom vi nu ikke ned for at tage prøver. Der var tre laboratorier her på Fyn og de blev så enige om at dele Fyn op geografisk. Kerteminde fik hele Østfyn. Allested fik det i midten, og vi i Middelfart fik det vestlige, deri medregnet øerne Lyø, Avernakø, Bogø og Helnæs samt 3 småøer oppe ved Æbleø.

I starten var jeg med vores prøveudtager Alfred Andersen ude at tage mælkeprøver og få overrakt de lister som mælkekuskene kørte efter, det var dem jeg brugte til at skrive mine lister efter som prøveudtagerne skulle køre efter. Jeg var nød til at beregne et vist antal køer pr dag, for at det kunne indpasses i det antal prøver vi kunne nå at undersøge.

Da der ikke var noget der hed lang week-end den gang, blev det derimod en kort week-end, for der var altid nogle prøver der skulle læses af søndag formiddag. Der var heller ikke noget der hed fra kl. 9 til fire, nej det var fra kl. 8,00 til vi var færdige, for mit vedkommende i hvert fald og kunne vi ikke blive færdige til tiden, var det jo fordi jeg ikke kunne få det lagt tilrette, så det passede, det var nu ikke lige nemt altid.

Prøveudtagerne kunne ikke altid stå med prøverne til klokkeslæt, der var jo mange gange, de havde langt at køre, og ekstra tid måtte vi også beregne, når de skulle over til øerne. Vi var 11 m/k når det var tryk på, så der var nok at se til.

Vi startede om morgenen med at læse prøverne af, som vi havde sået ud sagen i forvejen og fandt vi så bakterier på det gelatine substrat af de bakterier, som vi var ude efter, skulle de dyrkes videre på et andet substrat, så der var altid et eller andet, der skulle læses af om søndagen, til tider tog det hele formiddagen og der var ikke noget der hed helligdagsbetaling; men det var måske min egen dumhed.

Nu var det ikke kun mig der var bange for ham, på det tidspunkt var dyrlæge Jacobsen det også, jeg husker en gang vi havde været nede på Wedelsborg og tage mælkeprøver og alle mælkeprøverne stod i stativerne på en træplade på bagsædet i bilen, og da vi kørte ind i garagen, må Jacobsen have haft for meget fart på, for han stoppede den pludselig, med det resultat, at nogle af stativerne røg på hovedet så glassene i hvert fald en del af dem røg ud og ned i bunden af bilen.

Det var mest forår, efterår og vinter, hvor vi havde mest travlt; i sommertiden var der for meget spildtid, køerne var på græs og så blev bønderne sure hvis de skulle hen og drive køerne ind; men det passede også Møller ganske godt, for jeg kunne godt bruges ude på Gamborg Vestergård i høstens tid.

Det var den gård han købte da han solgte Lille Houggård og der var så sønnen Peder flyttet ud som bestyrer, det var nu ikke fordi det interesserede mig; men det var ikke så nemt at undslå sig, når der ikke var andet at lave. Der var ellers en stor have til villaen, som jeg også gerne måtte afreagerer i, og vinduer og døre i huset, så han også gerne, at jeg rensede og malede, selvfølgelig når jeg havde tid, så der var mange ting Jørgensen kunne bruges til. Møller havde også opdaget at jeg kunne bruges til at skrive, lejlighedsange, - ”for resten!” sagde Møller skal vi have høstgilde ude på gården på lørdag, hvor dig og Frida jo skal med, kunne du ikke lægge dit hoved i blød og skrive en høstsang til lejligheden” ”Jeg skal gerne forsøge” sagde jeg.

Nu havde vi det år en meget våd sommer, så jeg prøvede at lave lidt om på Jeppe Aakjærs sang.

Jeg er havren, jeg har haft det vådt
Roerne siger det er godt.
Græsset grønnes mere dag for dag;
men for mig er det en anden sag.

Bonden vandre mig så tungt forbi
når jeg falder, han ej kan li.
Med så mange fold på hver et strå
kan jeg ej mod regn og blæsten stå.

Og det samme siger min broder byg
aldrig har jeg stået og krummet ryg,
som i år mede al den regn,
der var nok til både præst og degn.

Jeg så mangt et suk med bonden drog
når den kolde vind til sønden slog.
Det kan jeg og bonden ej forstå,
hvorfor ej vi tørrevejr kan få

Når vor herre i en vår så skøn
gir mig varme, så jeg bliver grøn,
vokser op med kerner på hvert strå
hvorfor får vi så en høst så våd?

Høsten det er bondens hjertesag.
Hvorfor skinner solen ej i dag,
sådan sukker mangen bondemand
her i vort det lille våde land.

Bondemanden er min gode ven,
og jeg nikker venligt til ham hen.
Derfor rører det mig dybt i sind,
når han går mismodigt ud og ind.

Men n u ligger jeg her tørt og godt,
der er glæde hist i gård og slot
Jeg trods alt har givet gode fold.
Gud velsigne ham den bondeknold.

Jeg husker også, at jeg skrev en sang til Peder og gårdens pris da de var flyttet derud og vi var ude til indflyttergilde. Gården, dyrlæge Møller købte i stedet for Lille Hougård, som Peder så skulle prøve sine evner på, var Gamborg Vestergård.

Lille Hougård blev solgt til et konsortium bestående af mejeriejer Christensen og købmand Toubro og dennes broder, som senere gjorde jorden byggemoden og hvorpå blandt andet sygehuset blev bygget, Gymnasiet, Færøvej og en hel del andre huse. Nå det var sangen til gården og bonden, for resten – så blev Peder en typisk bonde.

Hist herude fjorden blinker
og hvor bakken går på hæld,
ligger der et hjem og vinker
tag derud en sommerkvæld.
Der er udsyn, der er vidder
der er liv i stald og lo,
der er lærkens glade kvidder,
der kan sjælen finde ro.

Bonden klager og han sukker,
helt fra "Arilds" tid det lød
"hvor jeg slæber, hvor jeg pukker
for at få til det daglige brød."
Dog sin gerning ej han bytter
for alverdens trylleri
og fra jorden ej han flytter,
han er glad, for han er fri.

Hvilken fryd det er at eje
slig en plet af Danmarks jord,
frit kan følge livets vej
frit kan gå i fædres spor.
Se det op af muldet vælder
bærer frugt ved sommertid.
Tænk på det når dagen hælder
det var lønnen for din flid.

Jeg oplevede og lærte meget de 19 år jeg arbejdede på laboratoriet hos dyrlægen, det var fra februar 1947 til september 1966 og i den tid lærte jeg Møller at kende og han lærte mig at kende, så vi skiltes i bedste forståelse, da han holdt op med at være stadsdyrlæge i Middelfart og jeg kom over på levnedsmiddelkontrollen i Fredericia.

Lidt fra billedarkivet

Henrik Nordtorp Jørgensen - Et livs eventyr

ØVERST: FRA VÆNSTRE
JNGRID, JØRGEN-
JOHANNES, JENNY-
FREDER - MARTHA
MIN MOR OG FAR

OG JEG SELV - SVEND
KIRSTINE, SEVEL,
DETER DERES
GÅRD.

SIDDENDE: FOLKE,
ELLEN-NIELS-FINGER
GRETE - STIG - HANNE
ELL - GERDA OG
FRIDA

